

Lokální a globální udržitelnost

**Sborník ze semináře
a konference
2015**

Lokální a globální udržitelnost

**Sborník ze semináře
a konference
2015**

Lokální a globální udržitelnost
Sborník ze semináře a konference
2015

Kolektiv autorů
Editace: Milan Smrž

Vydavatel:

Ekumenická akademie
Sokolovská 50
186 00 Praha 8
Tel.: +420 272 737 077
www.ekumakad.cz

Grafická úprava:

PLANB

Vytlačeno na certifikovaném papíře
FSC (Forest Stewardship Council)
www.fsc.org

Vydání financovala Nadace Rosy Luxemburgové.
Obsah tohoto dokumentu je plně v zodpovědnosti
příjemce grantu a nelze jej v žádném případě považovat
za oficiální stanovisko Nadace Rosy Luxemburgové.

Rok vydání: 2015

ISBN: 978-80-87661-23-9

Obsah

Slovo úvodem	5
<i>Milan Smrž</i>	
Tak či onak, všechno se změní	7
<i>Naomi Klein</i>	
Kapitalismus a udržitelnost	14
<i>Ilona Švihlíková</i>	
Možnosti občanů v ČR ovlivnit veřejné rozpočty. Kdy pomůže participativní rozpočtování?	18
<i>Václav Exner</i>	
Ekologie, komunismus a šťastný sňatek civilizace a přírody	23
<i>Michael Hauser</i>	
Čeká nás kolaps? Jaká bude pravděpodobně jeho dynamika?	26
<i>Milan Smrž</i>	
Společenství, které staví svoji energetiku a ekonomiku na fosilních a atomárních zdrojích nemá budoucnost	30
<i>Jan Foff</i>	
Sociální kapitál a spolupráce v sítích v případech místního udržitelného rozvoje	36
<i>Martin Zahradník, Jana Dlouhá</i>	
Úskalí při zavádění místních ekonomik v hospodářsky znevýhodněných regionech	40
<i>Martin Zíka</i>	
Lokální ekonomika podle Johna Boika	44
<i>Zbyněk Fiala</i>	
Solidární ekonomika jako cesta k udržitelnosti – případ České republiky	51
<i>Nadja Johannisová</i>	

Proměna dopravy zdola - na příkladu Darmstadtu	56
---	-----------

Martin Huth

Postoj české veřejnosti ke klimatické změně a jeho možná změna	59
---	-----------

Milan Smrž

Ozelenění pouští - příspěvek k problému migrace?	63
---	-----------

Emil Underberg

Bioplynová stanice – hlavní článek projektu „Energeticky soběstačná obec Kněžice“	69
--	-----------

Milan Kazda

Pralets - místní výměnný obchod pro Prahu	73
--	-----------

Anežka Hradilková

Borovanské jistoty, pokusy a omyly	77
---	-----------

Jiří Guth

Slovo úvodem

Milan Smrž

Lidská civilizace, ač to nerada přiznává, směřuje především k vyplenění Země, zvyšování bohatství elit na úkor ostatních a k ignoraci udržitelné perspektivy. Trh vytváří technologie a prostředky, které ničí životní prostředí, zvětšují propast mezi bohatými a chudými a maximalizují krátkodobé zisky. Autoři „Mezí růstu“ Římského klubu tvrdí, že nástroje společnosti zhroucení systému urychlí, místo aby mu zabránily.

Necháme-li setrvačností věci běžet dál, jako doposud, budou-li naše snahy cílit na pomalé a nepodstatné změny, budeme-li dále preferovat společnost uspořádanou podle praxe nadřazující osobní a skupinové zájmy zájmům nejširší veřejnosti, aniž bychom jinému názoru či možnosti nezaujatě ponechali prostor potřebný k tomu, aby prokázal, zda je životaschopný, tak nejspíše budeme odsouzeni k zániku. A to bez ohledu na to, zda budeme očkovaní, vystudovaní, či umytí a oblečení do správných značek, bez ohledu jaký automobil či deodorant používáme, či na jaké místo společenského žebříčku jsme se vydrápali.

Ti, kteří vládou, lhotejno zda absolutisticky, nebo pod rouškou volnějších systémů, podléhají pravidelně svodům se přímo či nepřímo chválit. K tomu účelu používají nerůznější cesty a způsoby, z nichž jeden dominuje, když v různých obměnách říká: „Dnešní doba je nejlepší a vy jste si nemohli pro svůj život vybrat lépe“. Tato sebechvála je však lživá. Nic, co je lidské není dokonalé a nemůže být konečným stavem, jakkoliv to systémoví obhájci prohlašují. Stejně jako ideologové komunismu odpovídali na otázku - co přijde po komunismu - ještě rozvinutější komunismus, obdobně odpovídají ideologové globálního kapitalismu, že další fází bude kapitalismus ještě globálnější.

Německý filozof Jürgen Habermas říká, že v krizi je to, co nemá alternativu. Pro dnešní lidský svět hromadící neobyčejné množství globálních problémů a blížící se rychle k uzlovému bodu existence, to platí mnohonásobně. Potřebujeme mnoho alternativ. Pouhé pokračování současného trendu je téměř jistým zmarem lidské civilizace.

Ideologie. Příliš často nás takové slovo pronásleduje svými důsledky. Bez oddechu se v posledních stoletích řítí na evropskou společnost jedna vlna ideologie

za druhou. Ideologie spasení přešla v ideu národního sebeurčení, ta byla nahrazena ideologií čisté rasy a pak zase ideologií třídního boje. Snad by už konečně mohl být ve společnosti, která se ráda chlubí přídomky svobodné a otevřené společnosti, klid, když tu ve svých předimenzovaných automobilech přijíždí a v klapajících střevíčkách hbitým krokem přichází ideologie neustálého růstu a absolutní všemohoucnosti peněz.

Každá ideologie je především nástrojem ovládnutí těch druhých. Je cestou jak lidské bytosti porazit a omezit či znemožnit ve prospěch oligarchie jejich svobodný život. Ač měla a i dnes má každá ideologie své zaryté zastánce, byla to především ona, jejíž cesta nebyla lemována smíchem a tancem, ale stálým, nepochopitelným a zcela nesmyslným utrpením nepohodlné či opomenuté části obyvatelstva.

Před globalizací nelze utéci. Není ale překvapující, že právě její největší výhoda a ohromující síla se mohou relativně snadno překlomit do její největší nevýhody. Právě v případě globálního neoliberálního kapitalismu, který uchvátil prakticky celý svět, nemá žádnou vnější konfrontační rovinu a z ní vyplývající korektiv.

Proměna tedy přijde zevnitř. Toto téma se autoři tohoto sborníku snaží uchopit.

Tak či onak, všechno se změní

Úvodní kapitola knihy „To mění vše. Kapitalismus proti klimatu.“
Naomi Klein, přeložila Irena Vodáková

„Většina odhadů klimatických změn říká, že budoucí změny – skleníkové plyny, růst teploty a jejich dopady jako je stoupání hladiny moří – nastanou postupně. Dané množství emisí povede k nárůstu teploty a to povede k pozvolnému a postupnému zvyšování hladiny moří. Geologický záznam klimatu však poukazuje na případy, kdy celkem malá změna v jedné klimatické oblasti vedla k neočekávaně prudkým změnám v celkovém systému. Jinými slovy, pokud se globální teploty vyšplhají za určitou hranici, mohlo by to vést k prudkým, nepředvídatelným a potenciálně nevratným změnám, které způsobí velké narušení a budou mít dopady ve velkém měřítku. V takové chvíli se dostane do pohybu potenciálně nezastavitelný proces, i přesto, že nebudeme vypouštět do atmosféry žádnou další CO_2 . Dá se to považovat za náhlý klimatický zvrat a lidské selhání, kdy se nám problém a jeho následky vymknou z jakékoli kontroly a jakékoli další možnosti je řídit.“

Zpráva z americké Asociace pro podporu vědy, největší světové vědecké společnosti, 2014

„Mám ráda vůni emisí.“ Sarah Palin, 2011

Z rozhlasu se ozvalo: žádáme pasažéry letu 3935 z Washingtonu, D. C. do Charlestonu v Jižní Karolíně, aby si laskavě vzali svá příruční zavazadla a vystoupili z letadla.

Cestující vystoupili po schůdkách z letadla a utvořili skupinku na horkém asfaltu. Tam viděli něco neobvyklého: kola letadla americké letecké společnosti byla zabořená do černé vozovky, jako by to byl mokřý cement. Kola byla za-

bořená tak hluboko, že odtahový vůz, který přijel letadlo vytáhnout, s ním nemohl ani pohnout. Letecká společnost doufala, že bez zátěže 35 pasažérů bude letadlo dostatečně lehké, aby šlo vytáhnout. Nestalo se tak. Někdo pověsil na síť fotografii: „Proč zrušili můj let? Protože v DC je takový vedro, že se naše letadlo zabořilo 4 palce do dráhy.“

Nakonec přivezli větší a silnější vůz, aby letadlo vytáhl a tentokrát už to vyšlo; letadlo nakonec vzlétlo s tříhodinovým zpožděním. Mluvčí letecké společnosti vinil z této mimořádné události „velmi neobvyklé teploty“.

Teploty v létě 2012 byly opravdu neobvykle vysoké. (Stejně jako rok předtím a rok poté.) A že k něčemu takovému dochází, není žádnou: marnotratné spalování fosilních paliv, přesně ta věc, kterou se chystala americká letecká společnost udělat, navzdory potížím v podobě roztaveného asfaltu. Tato ironická příhoda – fakt, že spalování fosilních paliv tak radikálně mění naše klima, že nám zabráňuje spalovat další fosilní paliva – nezabránila pasažérům letu 3935 v tom, aby znovu nastoupili do letadla a pokračovali ve své cestě. Ani se nikdo v souvislosti s touto nepřijemnou situací nezmínil o klimatických změnách v hlavním zpravodajství.

Nemám právo soudit pasažéry. My všichni, kteří žijeme konzumnějším životním stylem, ať už bydlíme kdekoli, jsme obrazně řečeno pasažéry letu 3935. A přestože čelíme krizi, která je hrozbou pro naše přežití coby lidského druhu, celá naše společnost pokračuje dál v tom, co tuto krizi způsobilo, jen musí vynaložit víc úsilí. Jako letecká společnost, která přivezla tahač s ještě silnějším motorem, aby vytáhl letadlo. Globální ekonomika zvyšuje náklady a přechází od konvenčních zdrojů fosilních paliv k ještě špinavějším a nebezpečnějším variantám – živice z ropných písků z Alabamy, ropa z hlubinných vrtů pod vodou, plyn z hydraulického štěpení, těžba uhlí v horách pomocí explozí, atd.

Mezitím každé velké přírodní neštěstí vytváří nové ironické obrázky klimatu, který je stále větší a větší měrou nevládnější přesně vůči tomu průmyslu, který nese největší zodpovědnost za jeho oteplování. Podobně jako historické povodně z roku 2013 v Calgary, které způsobily, že ústředí ropné společnosti těžící ropné písky v Albertě bylo odříznuté od světa a poslalo své zaměstnance domů, zatímco vlak naložený hořlavými ropnými produkty balancoval na kraji rozpadajícího se mostu. Nebo sucho, které zasáhlo řeku Mississippi v roce 2012, kdy vodní hladina byla tak nízká, že nákladní lodě vezoucí ropu a uhlí se nemohly několik dnů ani pohnout a čekaly na speciální armádní ženijní sbory,

než pro ně vybagrují kanál (již předchozí rok museli vyčlenit fondy na opravu, kdy byla na stejném místě historická sucha). Nebo uhelné elektrárny v jiných částech země, které byly dočasně zavřené díky tomu, že vodní toky, které používaly na chlazení, byly buď příliš horké nebo příliš vyschlé (nebo v některých případech obojí).

Žít v takovém poznávacím nesouladu je jednoduše součástí toho, že člověk žije v tomto nepříjemném období historie, kdy krize, kterou svědomitě ignorujeme, nás bije do tváře – a my stále dál riskujeme v oblastech, které jsou největším viníkem této krize.

Já sama jsem klimatickou změnu popírala déle, než se mi chce vůbec připustit. Samozřejmě jsem věděla, že k tomu dochází. Ne jako Donald Trump a stoupenci Tea Party, kteří tvrdí, jak neustálá existence zimy dokazuje, že to jsou všechno jen falešné zprávy. Ale neměla jsem jasné detailní informace a jen jsem znala většinu nejnovějších historek, obzvláště těch nejděsivějších. Říkala jsem si, že věda je příliš složitá a environmentalisté se o to starají. A stále jsem se chovala tak, jako by nebylo nic špatného na moji lesklé kartě v peněžence, která mi přiděluje statut „elitního“ cestujícího, který často létá.

Velká část z nás se tohoto popření klimatické změny účastní. Hledáme zlomek sekundy a potom se odvrátíme. Nebo tomu i přihlížíme, ale obrátíme to ve vtíp („další znamení apokalypsy!“). Což je jiný způsob, jak se od toho distancovat.

Nebo to sledujeme, ale utěšujeme se tím, jak jsou lidé chytrí a přijdou s nějakým technologickým zázrakem, který bezpečně vysaje uhlík z nebe, nebo zmírní žár slunce. A to je, jak jsem zjistila při psaní této knihy, další způsob, jak se dívat jinak.

Nebo to sledujeme, ale snažíme se být maximálně racionální („s ohledem na peníze je efektivnější se zaměřit na rozvoj ekonomiky než na změnu klimatu, protože bohatství je nejlepší ochranou před extrémní počasí“) – jako kdyby pár dolarů navíc mělo nějaký vliv, když se vaše město ocitne pod vodou.

Nebo to sledujeme, ale říkáme si, že máme příliš mnoho práce na to, abychom se starali o něco tak vzdáleného a abstraktního – i když vodu v metru v New Yorku jsme viděli, a také lidi, kteří stojí na střechách svých domů v New Orleans, a víme, že nikdo není v bezpečí, nejméně ti nejzranitelnější. A ačkoli je to naprosto pochopitelné, i toto je odvrácení pohledu.

Nebo se tím zabýváme, ale říkáme si, že jediné, co můžeme udělat, je začít u sebe. Meditovat a nakupovat na farmářských trzích, přestat jezdit autem – ale tak zapomeneme měnit systémy, které způsobují, že je krize nevyhnutelná, protože v tom je příliš mnoho „špatné energie“ a nebude to nikdy fungovat. A tak to nejdříve může vypadat tak, že nás to zajímá, protože změna životního stylu je opravdu součástí řešení; ale stále máme jedno oko pevně zavřené.

Nebo se tím zabýváme - opravdu zabýváme – ale potom se zdá, že na to zapomeneme. Vzpomeneme si a zase zapomeneme. Taková je klimatická změna; je těžké ji udržet v hlavě dlouho. Popíráme to ze strachu, že když na ni nezapomeneme, tak tato realita všechno změní. A máme pravdu.

Víme, že když budeme pokračovat v dosavadním vývoji a dovolíme, aby emise rok po roce rostly, klimatické změny změní náš svět. Velká města velmi pravděpodobně skončí pod vodou, starověké kultury spolkně moře a je velká pravděpodobnost, že naše děti stráví velkou část svého života útekem a vzpomínáním se z krutých bouří a extrémního sucha. A my nemusíme dělat nic, aby se tak v budoucnosti stalo. Nemusíme dělat vůbec nic. Jen pokračovat v tom, co děláme, ať už spoléháme na technologie, nebo se staráme o zahrádky, nebo si říkáme, že máme bohužel moc práce se tím zabývat.

Jediné, co musíme udělat, je nereagovat, jako kdyby ta krize byla nafouknutá. Jediné, co musíme dělat, je i nadále popírat, jak nás to ve skutečnosti děsí. A potom, krok za krokem, se dostaneme k bodu, který nás děsí nejvíc, k bodu, od kterého odvracíme oči. Kdy už se nemusí nikdo snažit.

Existují způsoby, jak tuto chmurnou budoucnost odvrátit, anebo ji alespoň zmírnit. Ale háčkem je, že i toto znamená změnit všechno. Pro nás velkokonzumenty to znamená změnit náš životní styl, způsob fungování ekonomiky, dokonce i příběhy, které vyprávíme o našem místě na zemi. Dobrou zprávou je, že mnoho z těchto změn rozhodně nejsou katastrofální. Mnoho z nich je naprosto vzrušujících. Ale než jsem na to přišla, trvalo mi to dlouho.

Přesně si vzpomínám na okamžik, kdy jsem přestala odvracet zrak od reality klimatických změn, nebo kdy jsem se alespoň na chvíli snažila se dívat. Bylo to v Ženevě v dubnu 2009, kdy jsem měla schůzku s bolivijskou ambasádorkou WTO (Světové obchodní organizace), což byla tehdy překvapivě mladá žena – Angélica Navarro Llanos. Přestože je Bolívie chudá země s malým mezinárodním rozpočtem, Navarro Llanos si nedávno předtím přibrala klimatický portfej

ke svým obchodním povinnostem. Při obědě v prázdné čínské restauraci mi vysvětlila (a používala přitom jídelní hůlky coby pomůcku při naznačení grafu s křivkou globálních emisí), že vidí klimatické změny jako velkou hrozbu pro svůj národ, ale také jako příležitost.

Hrozba ze zřejmých důvodů je následující: Bolívie je mimořádně závislá na ledovcích, ze kterých má vodu pitnou a vodu na zavlažování, a tyto hory s bílými čepičkami, které se tyčí nad hlavním městem, alarmujícím tempem šednou a hnědnou. Navarro Llano vidí příležitost v tom, že země, jako je její, téměř nijak nepřispívají k vypouštění emisí do vzduchu, a jsou v pozici, kdy se mohou prohlásit za „klimatické věřitele“ a právem jim tedy náleží peněžní a technologická podpora od velkých emitentů, kteří by měli uhradit náročné náklady na vyrovnání se s neštěstími spojenými se změnou klimatu, a zároveň by jim měli pomoci s rozvojem zelené energetiky.

Nedávno měla řeč na konferenci OSN, kde předložila případ pro takovéto přesuny bohatství, a dala mi její kopii. Stálo v ní, že „Miliony lidí na malých ostrovech v nejméně rozvinutých zemích, zemích uzavřených pevninou a rovněž zranitelné komunity v Brazílii, Indii a Číně a všude po světě – trpí dopady problému, který nikdy nezpůsobili.... Jestliže máme omezit emise v příštím desetiletí, potřebujeme mnohem větší mobilizaci, než která kdy byla zapotřebí v celé historii. Potřebujeme Marshallův plán pro Zemi. Tento plán musí mobilizovat přesun financí a technologie v měřítku, které tu ještě nikdy nebylo. Musí zapojit správnou technologii v každé zemi tak, abychom měli jistotu, že emise klesají a kvalita života se tím zvyšuje. Máme na to pouze jedno desetiletí.“

Marshallův plán pro Zemi by byl samozřejmě velmi nákladný – stovky miliard ne-li bilionů dolarů (Navarro Llanos se zdráhala mluvit v číslech). A člověk by si byl mohl myslet, že díky samotné výši nákladů se to nikdy nespustí – nakonec to bylo v roce 2009 a globální krize byla v plném proudu. A přesto skřípající logika úsporných opatření – propouštění lidí ve veřejném sektoru, zavírání škol a podobné věci – se ještě neustálilo. Místo toho, aby se chápaly myšlenky Navarry Llanos jako věrohodnější, měla krize opačný účinek.

Všichni jsme pouze sledovali, jak se biliony dolarů našly ve chvíli, kdy se naše elity rozhodly vyhlásit krizi. Bylo nám řečeno, že kdyby měly naše banky padnout, zbytek ekonomiky by se zhroutil. Byla to věc kolektivního přežití, a tak se musely peníze najít. Během toho se v jádru ekonomického systému zrodilo ještě více celkem dost velkých smyšlenek (Je zapotřebí více peněz? Tak nějaké

vytiskněte!). O pár let dříve měly vlády podobný přístup k veřejným financím po teroristických útocích 11. září. Když došlo na budování bezpečného státu s dohledem tajných služeb a vedení války v zahraničí, tak to nikdy v mnoha západních zemích nevypadalo, že by byl problémem rozpočet.

Naši politici se ke klimatické změně nikdy nechovali jako ke krizi, přestože se jedná o riziko zničení životů v mnohem větším měřítku, než je při zkolabování bank nebo budov. S návrhy snížení emisí skleníkových plynů, o kterých vědci mluví a považují je za nutné k tomu, aby došlo k zásadnímu zmenšení hrozby katastrofy, se zachází tak, jako by to byly pouhé nesmělé návrhy, a činy se tak dají odložit na neurčito. Jednoduše řečeno, co se jmenuje krize, je vyjádření moci a priorit, jako by to byla tvrdá fakta. My tomu však nemusíme pouze přihlížet: politici nejsou jediní, kteří mají moc vyhlásit krizi. Masová hnutí obyčejných lidí to mohou udělat také.

Britské a americké elity také nepovažovaly otroctví za „krizi“, dokud to z něho neudělalo jeho zrušení. Rasová diskriminace nebyla nic špatného, dokud to z ní neudělalo hnutí za občanská a lidská práva. Diskriminace pohlaví nebyla nic špatným, dokud to z ní neudělal feminismus. Apartheid nebyl považován za „krizi“, dokud to z něho neudělalo hnutí proti apartheidu.

Stejně platí, že pokud se mnoho z nás přestane tvářit, že se nic neděje a rozhodne se, že klimatická změna je krizí a že se by se měl na ni vztahovat Marshallův plán, potom se „krizí“ stane, a politici na to budou muset reagovat. A to jak tím, že uvolní finanční zdroje, tak tím, že změní pravidla volného trhu, které se ukázaly být velmi pružné, pokud jsou zájmy elit v ohrožení. Příležitostně můžeme tuto možnost zahlédnout, když se nám klimatická změna dostane na chvíli díky krizi na oči. „Na penězích ve snaze podpořit nezáleží. Jestliže jsou peníze na něco potřeba, použijeme je,“ prohlásil britský premiér David Cameron – sám pan Úsporný – když se ocitla velká území jeho země pod vodou během historických povodní v únoru 2014 a veřejnost byla rozlícena, že se jeho vláda nesnaží dělat víc, aby pomohla.

Když jsem poslouchala Navarro Llanos, jak popisuje budoucnost Bolívie, začala jsem chápat, jak by se klimatická změna – pokud se k ní bude přistupovat jako k opravdovému globálnímu krizovému stavu, který má zodpovědnost za rostoucí povodně – mohla stát burcující silou pro lidstvo, kdy bychom všichni cítili nejen větší bezpečí s ohledem na extrémní počasí, ale vznikly by společnosti, které jsou bezpečnější a spravedlivější i v jiných všemožných ohledech.

Je zapotřebí finančních zdrojů, aby došlo k rychlému odklonu od fosilních paliv a je potřeba se připravit na to, že přicházející náročné počasí by mohlo pomoci velkému množství lidí z chudoby tím, že jim poskytne služby, které teď velmi chybí, od čisté vody po elektřinu. Toto je vidina budoucnosti, která jde dál a není jen o přežití nebo přetrpění klimatické změny, o „zmírnění“ a „zvyknutí si“ na ni v takové podobě, jak o ni neradostně mluví OSN. Je to vize, kdy všichni společně využijeme krizi k tomu, abychom se přesunuli k něčemu, co se zdá být opravdu lepší než to, kde se nacházíme v tuto chvíli.

Po tomto rozhovoru jsem zjistila, že už se nebojím se ponořit do vědecké reality spojené s klimatickou hrozbou. Přestala jsem se vyhýbat článkům a vědeckým studiím a přečetla jsem všechno, co se mi podařilo najít. Také jsem přestala vnímat tento problém jako něco, co řeší environmentalisté a přestala si říkat, že to je problém a práce někoho jiného. A díky rozhovorům s dalšími lidmi v rámci rostoucího hnutí o klimatickou spravedlnost jsem začala vidět všemožné způsoby, kdy by se klimatická změna mohla stát katalyzující silou, která vyvolá pozitivní změny – a jak by to mohl být nejlepší argument, který kdy pokrokoví lidé měli k tomu, aby požadovali přestavbu a oživení lokální ekonomiky; aby vyvedli naše demokracie ze zhoubného korporačního vlivu; aby zabránili novým škodlivým volnotržním dohodám a přepsali ty staré; aby investovali do nedostatečné veřejné infrastruktury a věcí, jako je hromadný přesun lidí a přijatelné bydlení; aby se lidem vrátilo vlastnictví základních služeb, jako je energie a voda; aby došlo k přetvoření našeho nemocného systému zemědělství do něčeho mnohem zdravějšího; aby se otevřely hranice migrantům, jejichž vysídlení je spojeno s klimatickým vlivem; aby se už konečně začala respektovat práva domorodých lidí na půdu – kdy to všechno by pomohlo zastavit zruďné stupně nerovnosti v rámci našich národů i mezi nimi.

A začala jsem vidět různá znamení – nové koalice a neotřelé argumenty – naznačující, jak, pokud by došlo k přijetí těchto spojitostí na širší úrovni, by naléhavost klimatické krize mohla vytvořit základy pro silné masové hnutí, takové, které by propojilo všechny tyto zdánlivě nesourodé problémy do uceleného vyprávění o tom, jak zachránit lidstvo před pustošením ze strany jak kruté nespravedlivého ekonomického tak destabilizovaného klimatického systému. Tuto knihu jsem napsala, protože jsem došla k závěru, že klimatická akce by mohla poskytnout přesně takový vzácný katalyzátor.

Klein, N., *This Changes Everything. Capitalism versus the Climate*. Simon and Schuster, New York-London 2015.

Kapitalismus a udržitelnost

Ilona Švihlíková

Téma udržitelnosti se obvykle propojuje ve třech vzájemně spjatých vrstvách: environmentální, ekonomické a sociální. Současný socio-ekonomický systém, kapitalismu, funguje tak, že systematicky využívá sociální a environmentální sféru, ze které čerpá, aniž by ovšem toto čerpání kompenzoval. Již tato elementární neudržitelnost ukazuje na sebedestruktivitu kapitalismu, který si systematicky podřezává pilíře, na kterých sám spočívá. V rámci ekonomické vědy jsou negativní dopady na životní prostředí vytěšňovány jako externality, což jednak indikuje stávající dominanci ekonomie a ekonomiky nad ostatními sférami, ale zároveň by snad značilo, že se jedná o cosi okrajového, či marginálního.

Podívejme se hlouběji na jedno z témat, které propojuje všechny tři sféry: **nerovnost**.

Nerovnost patří mezi témata, která opět začala rezonovat. Je to jistě i z toho důvodu, že dosahuje rekordů, které ohrožují samotné fungování systému. Nerovnost se projevuje jak v případech bohatství i příjmů (tj. stavu i toků), což se dále odráží v poklesu sociální mobility¹.

Jedním z hlavních důvodů nárůstu nerovnosti je dlouhodobá tendence vyspělých zemí rozpojující vývoj produktivity práce a mezd. Podrobněji se touto problematikou zabírá Mezinárodní organizace práce. Její analýzy nám ukazují, že ve Spojených státech nastal tento trend již v 70. letech a následně se odrazil ve stagnaci mezd a jejich pokles pro nízkopříjmové skupiny. Rozdíl mezi produktivitou práce a odměnou za ni převzal kapitál, jehož podíl na celkovém výstupu od 70. let roste. Tento kapitál se začal navíc přelévat do finanční sféry, ve které hledá nadprůměrné zhodnocení, kterého by v reálné ekonomice jen

1 Ve Spojených státech se v poslední době objevilo mnoho analýz, ukazujících na pokles sociální mobility, která bývala neodmyslitelnou součástí onoho „amerického snu.“ Viz např. OECD: Intergenerational social mobility in the OECD countries, 2010. Dále např. NY Times: Harder for Americans to rise from lower rugs.

těžko dosáhnul. Následkem této financionalizace – tedy zvýšení významu finančního sektoru na HDP i zaměstnanosti² – je vysoká frekvence poruch, především finančních krizí a bublin.

Koncentrace bohatství se stala tématem dnes již slavného Stiglitzova článku: Vláda jednoho procenta, jedním procentem, pro jedno procento, která následně pomáhala vytvořit slogan pro hnutí Occupy Wall Street: My jsme 99%. Oxfam zdokumentoval, že k 1% nejbohatších jde stále větší část příjmů, i když existují rozdíly mezi zeměmi, např. relativně malý nárůst v Dánsku, oproti obrovskému ve Spojených státech. A také Oxfam³ přišel s informací, že 85 nejbohatších jedinců má stejné bohatství jako chudší polovina lidstva.

S kritickým postojem k rostoucí nerovnosti přišel nejen OECD⁴, ale překvapivě i MMF⁵, který ve studii z roku 2015 vyvrátil ekonomiku „trickle down“, tedy to, že bohatství proteče seshora dolů, ale také prokázal negativní dopady vysoké nerovnosti na ekonomický růst.

Vysoká nerovnost se neodráží negativně „jen“ na ekonomickém růstu, ale také na přístupu ke vzdělávání, zdravotnictví a dalším veřejným statkům, stává se zásadním překážkou emancipace člověka a jeho rozvoje, který zdaleka nemusí mít – hovoříme-li o udržitelnosti – jen materiální podobu.

S rostoucí nerovností se mění také podobu trhu práce. Ukazatel míry nezaměstnanosti ztrácí svou vypovídací hodnotu, neboť ve vyspělých zemích se rozšiřuje pracující chudoba a podzaměstnanost. Západní společnosti dostávají zpět to, co v rámci globalizace chtěly přemístit i s dceřinými společnostmi hledajícími levnější produkční místa. Závod ke dnu je globální fenomén, projevuje se v sociální, ekologické i daňové oblasti. Jak výstižně podotknul J. Stiglitz, je to závod, ve kterém nevyhrává vůbec nikdo.

Mezi významné stabilizátory, které tlumily v minulých obdobích (více v sociální oblasti, nikoliv environmentální) negativní dopady kapitalismu, patřil sociální stát, ve Spojených státech pak byl důležitý mýtus selfmade-mana, který je součástí tzv. amerického snu. Tyto stabilizátory jsou ovšem ničeny. V případě

2 Velmi patrné ve Spojených státech a Velké Británii.

3 Oxfam: Working for the few, 2014.

4 OECD: In it together: Why less inequality benefits us all. 2015.

5 IMF: Causes and consequences of global inequality: a global perspective, 2015.

Spojených států (viz výše) je sociální mobilita jedna z nejnižších v rámci vyspělých zemí. Sociální stát je systematicky ořezáván od nástupu neoliberalních politik v 80. letech, ale poslední důraz na politiku fiskální konsolidace, prováděný též v ČR, jeho úpadek dále urychluje.

Časté ekonomické recepty se spíše koncentrují na růst ekonomiky (měřeno HDP) a méně na to, jakým způsobem je organizována výroba a jak jsou výstupy následně distribuovány. Univerzální „lék“ v podobě růstu HDP ovšem dostává ve vyspělých zemích své trhliny. Larry Summers již několik let hovoří o tzv. trvalé stagnaci⁶, kdy kritizuje právě nerovnost jako jeden z faktorů, který brzdí agregátní poptávku a prohlubují problém nadvýroby. Kritizuje rovněž monetární politiku založenou na nulových úrokových sazbách, která přispívá k bublinám a přes efekt bohatství⁷ zase benefikuje bohaté vrstvy. Summers dobře vystihuje ekonomické problémy po Velké recesi, které např. ukazují, že 95% efektů z ekonomického růstu po roce 2009 šlo ve Spojených státech ve prospěch 1%. Je třeba si ovšem vzhledem k hloubce problémů, ve kterých se nalézáme, položit i razantnější otázky.

Je vhodné měřit „pokrok“ pomocí HDP? Jistě nám tento ukazatel poskytuje řadu informací, včetně mezinárodního srovnání a dlouhých časových řad, přesto je potřeba se minimálně zamyslet nad frapantními rozdíly, které poskytuje např. index well-being, či štěstí a HDP na hlavu.

Nastartování ekonomického růstu zůstává velkým ekonomickým tématem, obzvláště když se vyspělé země nalézají ve stagnačně-deflační pasti. Přesto ale zesilují hlasy volající po konceptu de-growth, či určité stabilizace na současné úrovni. Otázky po podobě ekonomiky, její struktuře, organizaci (např. současné dominanci nadnárodních firem), formě redistribuce ovšem zůstávají a nelze se jim vyhnout.

S otázkami změny socio-ekonomického systému, resp. odlišného pohledu na růst souvisí také současná podoba finančnictví. Koncepce slouženého úroku, tedy ve své podstatě exponenciální funkce, podle řady ekonomů k neustále rychlejšímu růstu pobízí. Exponenciální funkce v případě nic dobrého neznačí. V ekonomice složený úrok dále prohlubuje nerovnost.

6 V angličtině secular stagnation.

7 Efekt bohatství v minulých letech „řešil“ stagnaci mezd. Např.. bublinovitě nárůst trhu akcií či na trhu nemovitostí mohly krátkodobě kompenzovat právě mzdovou stagnaci. Trh akcií se ovšem týká bohatších skupin, které vlastní akcie a dolů rozhodně „neproteče.“

Cesta k udržitelnosti nebude snadná, ale současné období hledání, kdy se naštěstí prosazují i alternativní a progresivní ekonomické přístupy, nabízí naději, že cesta bude nalezena dříve, než bude pozdě.

Ilona Švihlíková, působí na Vysoké škole mezinárodních a veřejných vztahů v Praze a vede katedru politických, společenských věd a ekonomie

Možnosti občanů v ČR ovlivnit veřejné rozpočty. Kdy pomůže participativní rozpočtování?

Václav Exner

Rozpočtování ve veřejné správě zahrnuje:

- 1. Státní rozpočet a rozpočty na jeho úrovni,**
- 2. Rozpočty Regionálních rad regionů soudržnosti,**
- 3. Rozpočty samosprávných územních celků – krajů a obcí.**

Občané mají možnost podílet se na rozpočtování ve veřejné správě:

- Prostřednictvím volených zástupců nebo přednášet své návrhy a stanoviska účastníkům přípravy rozpočtu, tedy příslušným útvarům úřadu zajišťujícího přípravu rozpočtu a subjektům, jejichž hospodaření je aspoň částečně napojeno na rozpočet, jejich funkcionářům a pracovníkům.
- Přímo a) osobně, b) jako člen skupiny (územní celek, zapsaný spolek, občanská iniciativa, hospodářská právnická osoba, zájmová skupina, politická strana nebo hnutí, jejich kluby {frakce} v zastupitelských orgánech apod.).

Účast konkrétního občana tedy může být a) rozhodovací (člen orgánu, který rozhoduje), b) iniciativní (možnost předložit návrh osobně nebo jako člen skupiny) nebo c) konzultativní / doporučující (vyjádření k předneseným návrhům osobně nebo jako člen skupiny).

Vzhledem k zaměření kulatého stolu podrobněji probereme možnosti na úrovni **samosprávných územních celků – krajů a obcí.**

Příprava rozpočtu na příští rok začíná obvykle už v prvním pololetí běžného roku, v malých obcích často později, až začátkem druhého pololetí. Územní

samosprávný celek může ve svých pravidlech stanovit i možnosti účasti občanů na přípravě rozpočtu. Při přípravě rozpočtu mohou občané přesto jednotlivě nebo kolektivně (v různých skupinách)

a) přednášet své návrhy, např. formou petice, účastníkům přípravy rozpočtu. Pokud je návrh zpracován formou petice s adresátem orgán veřejné správy, má být vyřízen podle zákona o právu petičním;

b) předložit své návrhy členům zastupitelstva samosprávného územního celku.

Návrhy nemusí být přijaty, nemusí být při jednáních o rozpočtech předloženy a nemusí být (mimo petice) ani přímo stanoven způsob vyřízení.

Územní samosprávný celek ze zákona zveřejní návrh svého rozpočtu po dobu nejméně 15 dnů přede dnem jeho projednávání na zasedání zastupitelstva územního samosprávného celku na své úřední desce (může být zkrácený) a způsobem umožňujícím dálkový přístup (úplný).

Připomínky k návrhu rozpočtu mohou občané příslušného územního samosprávného celku uplatnit buď písemně ve lhůtě stanovené při jeho zveřejnění, nebo ústně při jeho projednávání na zasedání zastupitelstva. Způsob projednání takových připomínek není obecně stanoven, může být určen ve vnitřních předpisech samosprávného územního celku. Bývá obsažen v jednacím řádu zastupitelstva, včetně případných zvláštností pro jednání o rozpočtu.

Občané mají ze zákona právo nahlížet do rozpočtů i po jeho pozdějších úpravách (a také do závěrečných účtů), a to i dálkovým přístupem (počítačově).

Podstatný pro možné ovlivnění rozpočtu je čas. Po vyvěšení připraveného návrhu je malá naděje na úspěch požadavků – vlastně už jde vždy o změny pojetí úřadu, příslušného výboru a odpovědného funkcionáře. Úspěšnější jsou návrhy, které jsou v předkládaném dokumentu zahrnuty. Při jednání zastupitelstva není ani možné mnoho parametrů návrhů ověřit. Chystám-li se prosadit návrh, je třeba začít včas – před zahájením přípravy rozpočtu, tj. nejlépe v 1. pololetí předcházejícího roku. Ve lhůtě vymezené zákony je možné s jistým úspěchem poukázat na možné škody nebo ztráty. Vážnější návrhy, zaměření rozpočtu se podaří prosadit nebo změnit jen výjimečně.

Metody používané pro podporu účasti občanů na rozpočtování

1. Komunitní rozpočtování

(Viz např. Hejzlarová, E., Adamusová M.: Komunitní rozpočtování pro samouky a samoučky, Fórum 50 %, o. s., Praha 2010.) Metoda využívá na počátku vymezení míry zapojení veřejnosti, definování cílových skupin občanů, na které má být zaměřeno vyvážení jednotlivých částí rozpočtu, tak aby byl optimálním přínosem pro celou komunitu, sestavení časového plánu celého procesu a rozdělení položek v části rozpočtu podle skupin, pro které bude komunitní rozpočtování využito. Zjišťuje se (nejčastěji formou ankety) názor na podíl částek pro jednotlivé části, případně položky rozpočtu, který pak zpracovatelé využijí jako poradní nebo s různou mírou závaznosti. Proces je završen politickým rozhodnutím.

2. Rozklikávací rozpočet

Jde v podstatě o informační prostředek o hotovém rozpočtu, nadstavbu k povinnému zveřejňování. Umožňuje prostřednictvím počítačového přístupu souhrnně i výběrově informovat o schváleném rozpočtu (a měl by i o jeho změnách), případně i o průběhu jeho plnění, např. v pololetních nebo čtvrtletních intervalech, ojedinele průběžně. Jeho užitečnost je významně ovlivněna strukturou a podrobností poskytovaných informací a možností volby jejich výběru. Může být použito i pro návrh rozpočtu.

3. Participativní rozpočtování

Metoda vychází z předpokladu společného zájmu, aby rozpočet kraje / města / obce / městské části co nejlépe sloužil občanům a byl pokud možno zpracován s jejich co největší účastí. Nenahrazuje, ale doplňuje rozhodování zastupitelstev. Občané, zapsané spolky, občanské iniciativy, neziskové organizace i podnikatelské subjekty přitom mohou ovlivnit stanovenou část rozpočtu. Dochází k přenosu části rozhodování z úředníků a politiků přímo na občany a znamená sblížení veřejné správy s nimi.

Metoda vyžaduje ke svému zavedení schválení příslušným zastupitelstvem. Přitom je vhodné stanovit, zda bude použita pro řešení konkrétních problémů místa, například tradičně vyřazené skupiny obyvatel, genderová rovnost, účast

mládeže na správě, řešení bydlení, včetně bezdomovectví, investování s větším souhlasem občanů, rozvoj místa apod., anebo jde o všeobecné zvýšení demokratické účasti občanů na rozpočtování. Součástí je buď vyčlenění konkrétní části rozpočtu, anebo oblastí, které jsou „poskytnuty“ občanům, aby rozhodli, anebo se podíleli na rozhodování o konkrétním určení vydávaných peněz. Dále proces probíhá v režii občanů a občanských aktivit ve spolupráci s představiteli a s aparátem úřadu, který poskytuje technické, poradenské a většinou i jednacím (organizace, místnosti, zápisy apod.) služby. Základní formou jsou setkání občanů podle lokalit, zájmových nebo sociálních skupin, doplňkovými formami zjišťování jejich návrhů, názorů a postojů, které vyústí v rozhodnutí občanů o samotném předmětu participativního rozhodování. Je dohodnut harmonogram postupu. Není-li závažná překážka, zastupitelstvo odsouhlasí a zařadí do rozpočtu projekty podle rozhodnutí občanů. Metoda se vždy přizpůsobuje místním politickým, hospodářským a sociálním podmínkám a potřebám.

Součástí zavedení metody je předcházející i průběžná vzdělávací a přesvědčovací kampaň pro seznámení občanů s touto metodou, se způsoby účasti občanů a s jejími možnými výhodami a přínosy. Podle zahraničních zkušeností je participativní rozpočet procesem, který napomáhá efektivnímu rozdělování peněz z rozpočtu, omezuje možnost korupce, umožňuje účast občanů na správě věcí veřejných, zlepšuje komunikaci mezi občany a veřejnou správou, pomáhá sociální identifikaci obyvatel s lokalitou, rozvíjí komunikaci v rámci komunity a může přispět k zabránění vzniku sociálně vyloučených lokalit.

Podmínky úspěšnosti participativního rozpočtování:

- a)** politická vůle – podpora zastupitelstva,
- b)** zájem a aktivita občanů bez vyčlenění některých, zvláště znevýhodněných skupin, a jejich úroveň seznámení s metodou,
- c)** (neutrální) občanští organizátoři (moderátoři) postupu,
- d)** dobře stanovené zaměření návrhů na vážné problémy územního celku,
- e)** vyčlenění nezanedbatelné částky, aby rozhodování občanů nebylo omezeno na velmi dílčí problémy,
- f)** vyjednávání o návrzích na základě podrobného seznámení s řešeným pro-

blémem, který obsahuje předkládaný návrh – nejlépe dosáhne-li se jednáním co největší shody o návrzích vybraných k uskutečnění,

- g) plné uznání výsledku procesu zastupitelstvem a úřadem a důsledné a včasné uskutečnění vybraných návrhů, opakování v dalších letech.

Václav Exner, fyzik a někdejší poslanec PČR

Ekologie, komunismus a šťastný sňatek civilizace a přírody

Michael Hauser

Na ekologické krizi není zářející fakt, že existuje, nýbrž mnohem víc skutečnost, že zatím nikdo neposkytl přesvědčivý návrh na její řešení. Jsou tu různá doporučení a návrhy, které např. nalezneme v knize Naomi Kleinové *To mění vše. Kapitalismus versus klima*,¹ ale vždy je tu celá řada otazníků a problematizací. Ekologická krize je globální a pouze lokální akce odporu proti oteplování, které navrhuje Kleinová, by nebyly dostatečné. Jedni tak hledají způsob překonání této krize ve spontaneitě lokálních akcí, druzí snad věří v moudrost politiků, kteří sladí různé zájmy a nakonec prosadí schůdné řešení, které bude v zásadě bezkonfliktní, jiní stále ještě sázejí na samoregulaci tržního kapitalismu a další vybízejí ke změně životního stylu a k dobrovolnému uskromnění. Na těchto odpovědích se samozřejmě vždy ukazují výchozí představy, důrazy, ideologie. Současná nemohoucnost vypracovat přesvědčivou odpověď na ekologickou krizi se dá chápat jako projev toho, že společnost je ideologicky rozdělená a fragmentarizovaná. Neschopnost se spojit a hledat společnou odpověď je v poslední instanci způsobená tím, že žijeme v třídní společnosti. Třídní společnost právě tím, že v ní nutně vznikají protichůdné ideologie a legitimizační strategie, způsobuje, že je zatím těžko představitelné, že by vznikl dostatečný společenský konsensus ohledně způsobu, jak tuto krizi řešit.

Ještě dnes jsme svědky toho, že část politiků a občanů popírají samotnou existenci globálního oteplování. I kdyby už všichni uznali ekologickou krizi jako fakt, zůstane zde i nadále rozepře co se týká metody řešení. Kdyby se ukázalo, že existuje bezkonfliktní metoda řešení, nebo dokonce metoda, která může být prospěšná pro všechny aktéry, lze si představit dobu, v níž environmentalisté, politikové a představitelé nadnárodního kapitálu najdou společnou řeč a vytvoří společný program záchrany. I některé firmy dnes vystupují jako ekologické a ekologická výroba se pro určitou část firem stává zdrojem zisku. Potíž

1 Klein, N., *This Changes Everything. Capitalism versus the Climate*. Simon and Schuster, New York-London 2015.

je v něčem jiném: jak prosadit reálné globální řešení ekologické krize, pokud je toto řešení konfliktní, tj. kapitalismus buď nemůže zezelenat natolik, aby to stačilo k dostatečnému snížení skleníkových plynů a k udržitelnému čerpání přírodních zdrojů, anebo zezelenat může, ale bude to trvat déle, než je žádoucí, a ekologická krize překročí hranici, po níž není návratu.

Je to situace, která nahrává konzervativním, antihumanistickým a nihilistickým doktrínám, které zpochybňují schopnosti lidského rozumu a propadají rozkladnému pesimismu, který danou krizi ještě prohlubuje. Ekologická krize a naše neschopnost představit si její skutečné překonání vede k tomu, že se podlamují samotné základy humanismu. Jak věřit v lidskou inteligenci a schopnost jednat, když lidstvo dosud nedokázalo najít východisko z krize, které ohrožuje jeho další existenci. Nedokáže se vymanit z problému, který je nakonec triviální: jak na globální úrovni snížit produkci určitých plynů a změnit způsob využívaní přírodních zdrojů.

Nyní můžeme provést myšlenkový experiment. Nechme stranou historické prohry, debakly a vzpomínky, stejně jako otázku momentální uskutečnitelnosti a subjektu změny, a zaměřme se na samotnou ideu společnosti, v níž vládne tzv. komunistický produkční způsob. Když ideu komunismu zbavíme těchto souvislostí, otázek a reminiscencí, můžeme z ní učinit určitý model společnosti. Náš experiment tkví v tom, že tento model budeme chápat aspoň na okamžik v jeho očištěné podobě bez předsudků a historických asociací a zeptáme se, zda právě tento model neposkytuje východisko pro reálné řešení ekologické krize. Neposkytuje nám společenské a ekonomické předpoklady ke zvládnutí dnešních ekologických problémů?

Komunistický produkční způsob se vyznačuje tím, že „společnost řídí všeobecnou produkci“, jak říká Marx.² Společnost na základě svých potřeb a politických rozhodnutí určuje své ekonomické cíle a způsob využití vyprodukovaného bohatství. Produkce je v interakci s lidským vědomím a danými společenskými potřebami a požadavky, mezi nimiž může být ekologická produkce. V modelu komunistické společnosti existuje možnost určovat samotný proces produkce. Inteligentní plánování spojené s širokou společenskou diskusí umožňuje předem stanovit, jaký bude postup využívání přírodních zdrojů a jak omezit produkci škodlivých látek. Na základě demokratického politického rozhodnutí lze transformovat výrobu tak, aby se omezila produkce skleníkových plynů nebo

2 Marx, K. – Engels, B., *Německá ideologie*. In: *tíž, Vybrané spisy 1.*, Svoboda, Praha 1976, s. 241.

se rozvinula výroba a těžbu, která bude šetrná k přírodě.³

Principiálně je mnohem snazší řešit ekologickou krizi v této komunistické ekonomice než v kapitalistické ekonomice, v níž se způsob produkce nebude nikdy bezprostředně formovat podle ekologických požadavků, nýbrž se tak bude dít vždy oklikou přes neprůhledné cenové mechanismy. Výsledkem našeho experimentu je, že se začneme dívat jinak i na otázku uskutečnitelnosti a subjektu změny. Výchozí pozicí se pak může stát něco odlišného, než jsou nekonečné úvahy o jeho nemožnosti. Tímto východiskem bude, že ekologický komunismus je nutný, i když máme pochybnosti o jeho momentálním uskutečnění.

Michael Hauser, český filozof, překladatel a zakladatel občanského sdružení Socialistický kruh

3 Srov. Cockshott, W.P.- Cottrell, A., *Kybersocialismus*, Luboš Marek, Brno 2006, s. 127.

Čeká nás kolaps? Jaká bude pravděpodobně jeho dynamika?

Milan Smrž

Historické faktory kolapsu

Historie dokumentuje mnoho kolapsů různých společenství a definuje pravděpodobné faktory těchto jevů. Mezi hlavní příčinu patří zejména devastace životního prostředí (Velikonoční ostrov, Yucatan...), nekompromisní ulpívání na tradici (Vikingové po 10. století v jižním Grónsku), nepřátelští sousedé (Inuité vs. Vikingové...), ale paradoxně i přátelské obchodní vztahy, které představují ztrátu vlastní aktivní produkce (Anasaziové na severovýchodě Ameriky). Obecně můžeme říci, že nejdůležitější kritérium je *zájem, který věnuje společnost probíhajícím změnám.*

V současné době můžeme pozorovat v euroatlantické civilizaci mnoho podobných jevů: výroba se přesouvá do „levných zemí“, majoritní společnost si neuhmí všimnout alternativních způsobů života, tvrději lpíme na soudobém stylu života, přesto, že jej můžeme chápat jako autodestruktivní, a to přesto, že uvedené jevy umíme analyzovat a známe – i z historických pramenů – jejich úskalí a konce.

„Peak everything“

- za 50 let byla moře vylovena na desetinu původního obsahu;
- spáleno přes polovinu konvenčních zásob fosilních paliv;
- nekonvenční fosilní zdroje zatěžují životní prostředí více než konvenční;
- každou minutu mizí plocha amazonských pralesů o velikosti 50 fotbalových hřišť;

- během několika málo desetiletí dojdou některé základní technické kovy (zinek, měď...);
- rostou válečné konflikty kvůli ropě i pitné vodě;
- pokles biodiverzity - rychlost vymírání druhů je 1000 až 10000 x vyšší, než přirozená;
- eroze půdy 10 x vyšší než u přírodních procesů;
- energetická výtěžnost zemědělství je záporná (na jednotku energie v produktu se spotřebuje 15 x více energie v USA a 5 x více v EU).

Role měst

Základní platformou problémů i potenciálem proměny jsou města, v nich od roku 2007 žije na světě více lidí, než jinde. Současná města se podobají rakovině, nejenom formálně morfologicky. Zvětší-li se osídlení nad určitou úroveň, nestačí nejbližší zdroje a buduje se infrastruktura dodávající energii a hmotu pro vnitřní potřebu (nádory prorůstají cévním systémem). Agresivně rostoucí spotřebou ochuzují, resp. oslabují celou zemi (celý organismus); vydávají zákony, které usnadňují růst a devastují zbylou zemi (nádory hormonálně řídí uvolňování vápníku z kostí); megapole, stejně jako nádory jsou především uniformní, nediferencované a jejich základní funkcí je především růst.

Pakliže budeme pokračovat v nastalé cestě, je globální kolaps nevyhnutelný.

Pravděpodobná dynamika kolapsu

Jako první si dynamiky kolapsu pravděpodobně povšiml antický stoický filosof, učitel a politik Lucius Annaeus Seneca, který v Listech Lucillovi píše: „*Bylo by útěchou ..., pokud by všechny věci hynuly tak pomalu, jak vznikají; je tomu ale jinak, pomalu rostou a cesta do záhuby je rychlá.*“ Tu empirickou zkušenost lze opětovně nalézt v nejrůznějších oblastech - při využívání omezeného nebo pomalu se reprodukcujícího přírodního zdroje (úlovky jeseterů v oblasti Kaspického moře rychle a dramaticky klesají, stejně tak jako v případě tresky obecné v okolí New Foundlandu), nebo rychleji klesajícího počtu intervenčních sil ve Vietnamu nebo v Afganistanu, ale týká se i zcela odlišných oblastí, kde se nejedná o exploataci konečného, nebo s konečnou rychlostí se obnovujícího

zdroje (příjmy z reklamy v tištěných i internetových médiích v USA). Proč se nejedná o Gaussovu křivku?

V případech, kdy jde např. o komerční lov ryb, panují jednoznačné vztahy mezi objemem produkce, cenou a zájmem investovat do komodity. Pakliže roste cena, jako důsledek snižující se nabídky, rostou investice i tehdy, když nabídka je díky vyčerpání zdroje prakticky na nule.

Řešení hledat v přírodě

Příroda představuje detailně vyvážený systém a během vývoje se v ní ustavila následující pravidla:

- je mimořádně kreativní (morfologická, druhová i habituální bohatost)
- více kooperuje, než konkuruje (90 % buněk v lidském těle není lidských)
- vystačí s aktuální sluneční energií (8.000 více energie než lidstvo vyrábí)
- z malé části je globalizovaná (gravitace, složení atmosféry), ale z velké části je pluralitní a decentralizovaná
- maximálně využívá, co je k dispozici a v rámci daných podmínek je až hýřivá - na rozdíl od našeho pohledu na úspěšnost i na život mimo rámec podmínek

Příklad srovnání přírodní a nepřirodní energetiky

Energie je základem života. Srovnáme-li přírodní a technologické řešení – list a jadernou elektrárnu nalezneme množství parametrů, které jsou zcela rozdílné. Jaderná elektrárna na rozdíl od listu je závislá na neobnovitelných zdrojích; poskytuje množství nezužitkovatelného odpadu, který je nutno dlouhou dobu izolovat od okolí; představuje obrovské bezpečnostní riziko (válečné a teroristické útoky); má až o několik řádů delší dobu výstavby; nemá schopnost samočištění; je obrovským centralizovaným zdrojem, vyžadujícím nákladnou infrastrukturu.

Řešení: stanovit a přijmout, že zločiny proti přírodě jsou zločiny proti míru a humanitě

Dnes se běžně za poškozování životního prostředí platí zanedbatelné částky. Je třeba definovat nový zločin – ECOCIDE a přijmout princip osobní **trestní** odpovědnosti za zločiny proti životnímu prostředí.

Autorem je anglická právnička - Polly Higgins - na webu jsou její přednášky i petice. Lze podepsat na - **www. endecocide.eu**

Ekologie individua a celku se neliší

Velmi prosté srovnání: co je dobré pro jednotlivce, je dobré i pro celek – pro přírodu. Menší podíl masa znamená méně emisí GHG a lepší zdraví – vegetariáni mají nižší pravděpodobnost infarktu, cukrovky a rakoviny; méně nakupování je více času pro sebe, rodinu, děti a přátele a menší tlak na vydělávání peněz a z toho plynoucí menší emise; méně jízd autem je více pohybu a méně emisí z výroby a provozu.

Je třeba přijmout nový společenský konsenzus

V současné době se považuje za optimální průnik tří kritérií: ekonomického, ekologického a sociálního. Tento přístup ale má daleko k udržitelnému modelu. Je nutno přijmout novou hierarchii. Ekologický rámec jako přírodní rámec je nadřazený, pod ním je společnost – sociální rámec a na posledním místě je ekonomie. Smysl ekonomie se v supermaterialistické společnosti nesmírně přeceňuje. Je třeba připomínat, že skutečné lidské hodnoty nejsou měřitelné a nemohou se stát běžnými obchodními artikly.

Milan Smrž, viceprezident evropské asociace EUROSOLAR pro obnovitelnou energetiku a předseda národní sekce, celoživotně se věnuje ekologické výchově

Společenství, které staví svoji energetiku a ekonomiku na fosilních a atomárních zdrojích nemá budoucnost

Jan Foff

ENERGIEWENDE NENÍ PROJEKT NĚKOLIKA JEDINCŮ, NÝBRŽ ÚLOHA SPOLEČNOSTI (CIVILIZACE)

Zakládám: „Asociaci pro post-destruktivní energetiku” a nadační fond “

Usměvavě tvare “ náplň a cíl: vizualizace myšlenek *Energiewende*

prosazování demokratizace energií prosazování bezplatné nezdánitelné energie z OZE jako základní lidské právo;

vizualizace myšlenek o současné opozici civilizace a přírody a prosazování

Ústavy země – filozofický koncept od Josefa Šmajse - www.ustavazeme.cz

Hermann Scheer (1945 – 2010) vizionář; zakladatel a president Eurosolar (1988); průkopník zákona o OZE v Německu (2000); předseda světové rady OZE; iniciátor agentury International renewable energy agency (IRENA); nositel alternativní Nobelovy ceny; nositel Světové ceny pro bioenergie a větrnou energii; Weltsolarpreis; Solar World Einstein Award

Kniha :

100 PROZENT JETZT !

Der energ ethische Imperativ: Wie der vollständige Wechsel zu erneuerbaren Energien zu realisieren ist (Kunstmann 2010)

100 PROCENT OKAMŽITĚ !

Energeticko – etický imperativ : Jak je realizovatelná okamžitá kompletní změna k OZE

The energy imperative 100 per cent renewable now (2012), foreword by Bianca Jagger

Z předmluvy:

Můj výchozí bod nejsou OZE, nýbrž společnost (civilizace) – z rozpoznání, jaký elementární význam má *Energiewende* pro její budoucnost. Nepřišel jsem do politiky od OZE, nýbrž jsem se ze svého pohledu na problémy společnosti (civilizace) a ze svého chápání politické odpovědnosti dopracoval k OZE.

Další osobnosti *Energiewende* v Německu

Hans-Josef Fell * 1952 spoluvůdce zákona o OZE

Wolfgang Feist * 1954 zakladatel Pasivhaus-institutu (1996), 1.pasivhaus 1991

Rolf Disch * 1944 sluneční architekt : Heliotrop, Sonnenschiff

Franz Alt * 1938 žurnalista, kniha : “Slunce nám neposílá účet“ (1994)

Osobnosti současného boje o zbrzdění kolabujícího klimatu: (především v důsledku destruktivní energetické politiky – používání fosilních a atomárních zdrojů)

B. Obama jeho řeč 03.08.2015:

„Jsme první generace, generace, která primo cítí dopady klimatických změn a poslední, která s tím může něco udělat. Máme jen jeden domov, jen jednu planetu. Není žádný plán “B”.

Papež František vydává v létě 2015:

Laudat si , přírodní encyklika “ O starosti o náš společný dům “

Dalajlama + Franz Alt:

Připravují knihu ve všech jazycích planety

Apel k záchraně biosféry

Dalajlama říká: Tibet musí počkat, máme větší problém

Co je to *Energiewende* ?

Teze k zamyšlení:

Pokus o prodloužení důstojného života druhu člověk na planetě zemi

- Boj s energetickými oligopoly a s nimi spřaženými politiky o šanci nevyřadit se (druh člověka) předčasně z evolučního procesu přírody.
- Boj o demokracii – centralizovaná energetika a tím značná část ekonomiky v rukou několika jedinců, krytých politiky proti modelu energeticky zdemokratizované společnosti.
- Zákaz používání vyčerpateľných a konečných zdrojů: fosilních a atomárních a výhradní používání nevyčerpateľných a nekonečných zdrojů energie: globální zarizení, gravitace, energie nitra planety.
- Nahrazení energetiky, která likviduje přírodu, energetikou, která je pro přírodní.
- Boj s chorobnou chamtivostí a chorobnou touhou po moci.
- Boj o návrat / nastolení energetické demokracie .
- Boj s recentním duchovním paradigmatem euro-americké civilizace.
- Zbavení se absolutní závislosti – časově a obsahově omezené - na hrstce destruktivních, přírodu likvidujících zdrojů ve prospěch plošně – časově a obsahově neomezené – diverzifikace zdrojů s evolucí přírody slučitelných.
- Změna energetického systému – vyloučení fosilních a atomárních zdrojů - postihující bezprostředně strukturu nynějších energetických oligopolů a jejich vládnoucí produkční, konsumní a hospodářský diktát krytý politikou.
- *Energiewende* není lobbistický podnik, nýbrž šance pro KAŽDÉHO JEDINCE na důstojnější a demokratičtější život.

Energiewende není projekt několika jedinců, nýbrž úloha společnosti (civilizace)

Primárně nejde o snížení CO₂, ani o tvorbu nových pracovních míst, ani o diversifikovanější dodávky elektřiny, atd., nýbrž o naději na důstojný život pro budoucí generace druhu člověk

Civilizace - opoziční subsystém přírody – recentně PROTI-přírodní, nutná transformace na PRO-přírodní

preambule

- civilizace není pokračováním evoluce přírody,
- druh člověk není vrcholem evoluce
- porovnání informačních, energetických a látkových toků přírody a civilizace
- schéma vzájemného působení přírody , civilizace a člověka
- euro-americká civilizace je opozičním subsystémem přírody
- euro-americká civilizace likviduje přírodu

- n & n (nekonečné a nevyčerpatelné) energie nejsou trendy, či alternativy,
- nýbrž JEDINA možná cesta lidstva

Jak je energeticky zásobená příroda, jak civilizace?

- PŘÍRODA je zásobena výhradně nevyčerpatelnou a nekonečnou energií :
- EXTERNÍ slunce , gravitace
- CIVILIZACE je zásobena vyčerpatelnou a konečnou energií,
- NACHAZEJICI SE NA PLANETĚ :
- uhlí, ropa, plyn, jádro
- evoluce přírody probíhá z rozpadu
- civilizace nemá anti-entropickou strategii

Nutná strategie civilizace:

- 100 % nekonečné a nevyčerpatelné zdroje
- 100 % recyklace – maximální přiblížení
- odchemizování planety
- návrat k lokálnímu a regionálnímu zemědělství

Nenávratnou likvidaci přírody těžbou, spalováním a štěpením fosilních a atomárních zdrojů označujeme za růst

EEG / zákon o OZE (kopie v ca 60 zemích):

upřednostnění OZE , postupné vyloučení fosilních a jaderných zdrojů

Legislativní nástroje / historie :

1991	Stromeinspeisegesetz - povinnost odebírat a vykupovat elektřinu z regenerativních zdrojů
2000	Erneuerbare-Energie-Gesetz (EEG)
Zákon o obnovitelných zdrojích energie
úpravy 2004, 2009, 2012
2014	EEG, označován jako EEG II
významná změna nastavení parametru, koridoru
brzdění transformace vlivem lobbistů fosilních a jaderných oligopolů

Stěžejní význam EEG 2000

Cíle, principy, struktura:

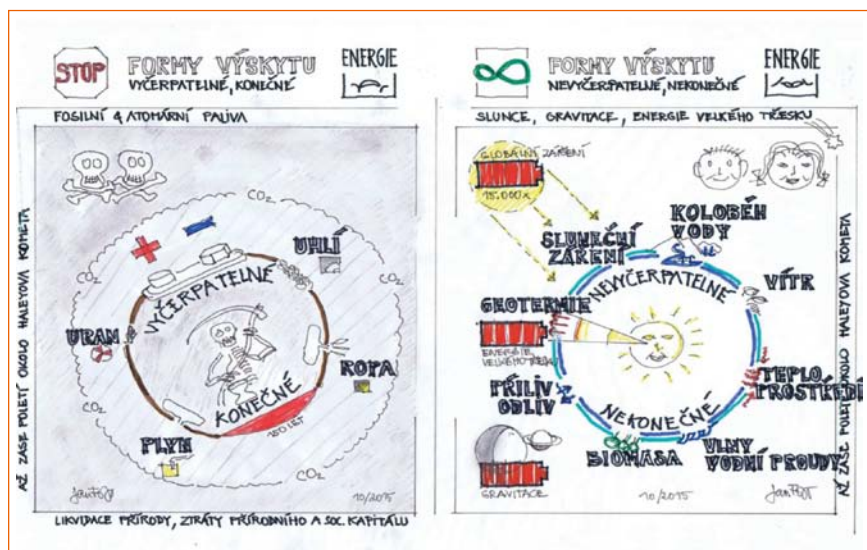
- udržitelný rozvoj
- snížení celkové národohospodářské ceny energií při zohlednění všech externích nákladů
- chránit fosilní zdroje
- podpořit rozvoj technologií pro transfer energií z OZE

Hlavní charakteristiky:

- zákonný nárok na přednostní zapojení do sítě
- zákonná garance výkupu
- garantovaná výkupní cena elektrického proudu po dobu 20 let,
- odvozena z aktuální tržní ceny

Podporované zdroje:

- vodní, větrné, sluneční záření (PV, solar)
- geotermie, biomasa, bioplyn, plyn z deponií a čističek odpadních vod

Vývoj v Německu

- Mediální kampaň německých energetických oligopolů 2000: Zákon je nesmysl, víc jak 4 % podílu OZE v energetice je nedosažitelných!
- Stav 2015 ca 33 % podílu OZE; podpora a vývoj skladovacích systémů elektřiny; vývoj energetického managementu
- Silný tlak konvenčních oligopolů na zbrzdění *Energiewende*; např. v Bavorsku bylo 2012 připraveno ca 2000 projektu pro větrnou energii, pro odstup od nejbližšího obydlí běžný v jiných částech Německa – 2 x výška, 2014 zvýšen odstup na 10 násobek výšky – 80 % projektu je neuskutečnitelných,
- tlak na el. trasu sever – jih, která by prodloužila moc nynějších oligopolů.

Vývoj v Rakousku

“ AKW Zwentendorf “, jediná šťastná jaderná elektrárna na světě, kompletně dostavěna na podzim 1978, již zavážena palivem, jako jaderna elektrárna nebyla dána do provozu po negativním referendu “Volksabstimmung”; využívána jako výzkumné centrum pro fotovoltaiiku, před několika lety ověšena fotovoltaiickými panely a dána do provozu jako fotovoltaiická elektrárna; průměrný podíl OZE ca 50 %, vysoká senzibilita k ochraně přírody, vysoká uvědomělost pro energetickou efektivitu, pasivní standardy novostaveb veřejných budov od 2004 (Vorarlberg); vysoká veřejná podpora rozvoje OZE

Vývoj Kärnten / Korutany

- legislativně zajištěno, exekutivní mechanismy rozběhnuty:
- Energie masterplan Kärnten , e map 2025 :
- Plán pro 100 % využívání OZE pro elektřinu, topení a chlazení do 2025
- Plán pro 100 % využívání OZE pro mobilitu do 2035

Stav Kostarika

- 100 % energetika z OZE

(redakčně kráceno)

Jan Foff je architekt a vizionář

Sociální kapitál a spolupráce v sítích v případech místního udržitelného rozvoje

Martin Zahradník, Jana Dlouhá

Jednou z možností jak přistupovat k problematice regionálního či místního udržitelného rozvoje, a zkoumat s ním související rozhodování v otázkách životního prostředí, je shromáždění a následná analýza řady případových studií. Tento postup je různými způsoby realizován jak v zahraničí (Newig & Fritsch 2009; Fritsch & Newig 2012), tak v České republice (Dlouhá & Zahradník, 2015). Základní otázky, které jsou kladeny při srovnání jednotlivých případových studií, se týkají především identifikace společných rysů úspěšných i neúspěšných případů. Zvláštní pozornost je zaměřena na komunikaci zainteresovaných skupin, jejich motivace, zájmy, cíle a prostředky k jejich dosahování. Pozornost je věnována též sítím spolupráce či soupeření, které se mezi sociálními aktéry utvářejí.

Jako nástroj k tvorbě případových studií, jejich analýze i následnému srovnání lze využít metodu analýzy aktérů. Ta představuje jeden z celé řady přístupů, které se při popisu rozhodování soustřeďují na perspektivu různých společenských hráčů. Např. Hermans a Thissen (2009) uvádějí 18 obdobných přístupů, které se navzájem liší důrazem kladeným na určité aspekty interakcí sociálních aktérů (jejich vnímání situace, zdroje, sítě vztahů, hodnotové orientace, apod.). Všem těmto metodám je ovšem společné, že mají svůj původ aplikované systémove analýze a operační analýze, a jsou tedy primárně orientované na praktické využití při řešení problémů.

S analýzou aktérů úzce souvisí i koncept sociálního kapitálu, který je zde chápán především v jeho tzv. kolektivním pojetí, jako síť vztahů založených na dobré zkušenosti a důvěře. V širším pojetí lze hovořit o dalších charakteristikách, jako je pocit sounáležitosti, důvěry a bezpečí, vůle k participaci na společných aktivitách a reciprocita ve vztazích, zachování jedinečnosti při respektování společných hodnot a norem. Obdobně jako u jiných forem kapitálu (ekonomický, kulturní), je i sociální kapitál produktivní. Jedná se o vztahy,

které lze v případě potřeby aktivně využít. Čím větší je sociální kapitál, tím více toho skupina může dosáhnout (Putnam, 2000). *Skupina, uvnitř které jsou vztahy založené na vysoké míře důvěry a spolehlivosti je schopna uskutečnit mnohem více, než srovnatelná skupina bez obdobné úrovně důvěry a spolehlivosti* (Coleman, 1988).

Nejen teoretické předpoklady, ale i závěry výzkumů ukazují, že sociální kapitál jako systém vztahů mezi jednotlivci i sociálními aktéry, pokud je správně uspořádán, podporuje jak vznik komunitních institucí, tak vznik trhů. Existuje souvislost mezi síťováním a budováním institucí a silnou regionální identitou, která dále podporuje učení a zájem o věci veřejné, tedy občanskou participaci, a navíc vytváří větší kolektivní a osobní motivaci k práci (Stachová et al., 2009). Šafr (2006) poukazuje na efekty celospolečenského působení sociálního kapitálu, které se v empirických výzkumech projevují pozitivní korelací mezi množstvím kolektivního sociálního kapitálu, ekonomickým růstem, nízkou mírou kriminality, korupce a např. zvýšenou efektivitou státních institucí.

Při shrnutí 15 českých případových studií regionálních kauz udržitelného rozvoje a jejich porovnání s dalšími 45 případy (z databáze Národní sítě zdravých měst ČR) se ukazuje, že případy, které bychom mohli z pohledu udržitelného rozvoje označit za úspěšné (představují řešení vstřícná k přírodě a pracují s utvářením sociálního kapitálu) jsou spíše menšího, lokálního rozsahu, s omezeným počtem zainteresovaných aktérů s podobným zaměřením. Jedná se především o iniciativy „zdola“, kdy hlavním iniciátorem změn jsou nevládní neziskové organizace nebo obce (v případě sítě zdravých měst). Díky otevřené komunikaci se daří získat klíčovou podporu místních obyvatel a obcí a aktivně je zapojovat do vyjednávání a realizace společného projektu. Je třeba také konstatovat, že pro úspěšné navázání spolupráce s místními obyvateli nebyla ochrana životního prostředí primárním argumentem (hrály zde větší roli další faktory, např. dopad degradace na turistický ruch, řešení ekonomických aj. problémů). Pro nastavení funkčního rámce transparentní komunikace je významný i faktor času, kdy je zapotřebí od samého počátku inkluzivně zapojovat co nejvíce aktérů, aby se předešlo ztrátě důvěry a vyhocení situace.

V „neúspěšných“ případech, kdy nejsou včas vytvořeny podmínky pro komunikaci (nebo kdy již historicky převládají konfliktní vztahy), dochází k zablokování vyjednávání a namísto vůle k hledání společného nebo alespoň kompromisního řešení, jsou občané postaveni do situace, kdy si musí volit mezi dvěma znesvářenými stranami. Obvykle zde figuruje i silný alternativní eko-

nomický zájem, jako např. těžba surovin nebo developerský projekt, jehož pro-sazovateli se daří získat významnou podporu mezi místními obyvateli. Tyto situace mohou být ještě vyhrcoeny nejasnou pozicí státu či veřejné správy, kdy je politický zisk nadřazen snaze o hledání řešení. Důsledkem je obvykle úpadek místního sociálního kapitálu, často s neblahými důsledky v dalších oblastech.

Ve shodě se zahraniční zkušeností je možné konstatovat, že důležitou roli v úspěšném jednání hraje otevřená komunikace tváří v tvář. Obdobně jako v meta-analýze případů z celého světa, ukazují i české situace dva základní scénáře zapojování místních obyvatel do otázek souvisejících s ochranou životního prostředí. Buď se obávají omezení, které s sebou ochrana přírody přináší a vnímají je jako ohrožení kvality svého života, včetně ekonomických aktivit. Nebo si naopak uvědomují možný negativní dopad silného ekonomického zájmu (výroby nebo developerského projektu) na prostředí, ve kterém žijí, nebo na své zdraví, a staví se, společně s environmentálně orientovanými vědci a nevládními organizacemi, na stranu ochrany přírody a krajiny. Společným jmenovatelem je vnímaný dopad navrhovaného řešení na kvalitu života.

Pro udržitelný regionální rozvoj je přínosné budování vztahu k místu, rozpoznání jeho historického odkazu a jedinečnosti spojené s péčí v dlouhodobém horizontu, spíše než s hledáním okamžitého zisku a standardizací. Sounáležitost s místem je pak významně ovlivněna i vztahy mezi jednotlivci či společenskými skupinami založenými na důvěře, na sítích regionálních aktérů ze soukromého, veřejného i neziskového sektoru, které umožňující kooperaci a občanskou participaci.

Literatura:

Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human-Capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95–120.

Dlouhá, J., & Zahradník, M. (2015). Potential for social learning in sustainable regional development: analysis of stakeholder interaction with a focus on the role of scientists. *Envigogika*, 10(1). doi: 10.14712/18023061.476

Fritsch, O., & Newig, J. (2012). Participatory governance and sustainability: Findings of a meta-analysis of stakeholder involvement in environmental

decision-making. in E. Brousseau, T. Dedeurwaerdere, & B. Siebenhüner (Hrsg.). *Reflexive governance for global public goods*. (pp. 181-204). Cambridge (Mass.): The MIT Press

Hermans, L. M., & Thissen, W. A. H. (2009). Actor analysis methods and their use for public policy analysts. *European Journal of Operational Research*, 196, 808–818. DOI: 10.1016/j.ejor.2008.03.040

Newig, J., & Fritsch, O. (2009). Environmental governance: participatory, multi-level – and effective? *Environmental Policy and Governance*, 19(3), 197–214. doi: 10.1002/eet.509

Putnam. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster

Stachová, J., Bernard, J., & Čermák, D. (2009). *Sociální kapitál v ČR v mezinárodním srovnání*. Sociologické studie, 5, Praha: Sociologický ústav AV ČR

Šafr, J., Sedláčková, M. (2006). *Sociální kapitál. Koncepty, teorie a metody měření*. Sociologické studie 06:7. Praha: Sociologický ústav AV ČR

Zimmermann, A., & Maennling, C. (2007). *Mainstreaming participation. Multi-stakeholder management: Tools for Stakeholder Analysis*. Federal Ministry for Economic Cooperation and Development. Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) GmbH, Eschborn

Martin Zahradník a Jana Dlouhá působí v Centru pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy v Praze

Úskalí při zavádění místních ekonomik v hospodářsky znevýhodněných regionech

Martin Zíka

Jedno je jisté, svět se změní a s ním i celá lidská společnost. Možná trochu tušíme, jaké jsou možné alternativy vývoje civilizace, ale jeho přesný směr nedokáže v dnešním světě předvídat nikdo. Ani vrcholní politici, ani 1% nejbohatších na Zemi, kteří drží ve svém majetku většinu globálního bohatství. Velmi dobře to popisuje Bernard Lietaer ve své knize „Budoucnost peněz“. Začíná se naplňovat biblické proroctví o apokalypse nebo stojíme na prahu nového, skvělého a spravedlivějšího světa? A má vůbec smysl zatěžovat tím svou mysl?

Lidé rádi plánují a není pochyb o tom, že v globálním světě se najdou i plánovači budoucnosti Zeměkoule. Jenže o jaké konstanty se tito „architekti budoucnosti“ mohou při svém plánování opřít? Například vývoj nových technologií se stal natolik dynamickým a nepředvídatelným, že řada limitů, které platí dnes, již zítra platit nemusí. Nemá tedy smysl se bavit o společnosti, kde dle slavného výroku z dob socialistického bloku „zítra již znamená včera“, ale musíme akceptovat Zemi, kde „Zítra znamená nevím“. Jinými slovy, svět jako takový, se vymyká kontrole. A charakter společnosti, která již většinově rezignovala na budoucnost a smířila se s předloženým scénářem „buď šťastný, dokud můžeš konzumovat“, to jen potvrzuje.

Ale i přesto se najde tu a tam někdo, kdo chce o své budoucnosti aktivně rozhodovat. Kdo chce znát své možnosti a limity a podle těchto hospodařit, populárně řečeno, trvale udržitelně. Tito lidé (tzv. přirozené autority) vytvářejí místní komunity v určitém vymezeném regionu, kde lze celkem bez větších problémů rozpoznat ekonomické, lidské, energetické, ale i duchovní zdroje. V dimenzi lokálních ekonomik totiž plánování budoucnosti dává smysl a lidé zde mají opět možnost do velké míry rozhodovat o svém osudu. Mohou kupří-

kladu na základě znalostí a zkušeností říci: „v našem regionu jsme schopni vybudovat to či ono, můžeme zde pěstovat tyto vhodné plodiny, naši lidé umějí tyto dovednosti, náš region nám poskytuje tyto zdroje... a za nadprodukcí si můžeme pořídit v sousedních regionech to, co nám chybí a co si vyrobit nedokážeme. Téměř to vypadá, že lokalizace nám může vrátit to, co nám globalizace bere – důstojné místo ve společnosti a hlavně příležitost k seberealizaci, tzn. ke šťastnějšímu (rozuměj nikoli pohodlnějšímu) životu.

Hloubavému člověku rychle dojde, že kdyby se svět dokázal fragmentovat na společnosti lokálních ekonomik, jejichž obyvatelé praktikují reálně „šťastný život“, pak by se i globální perspektivy mohly začít jevit výrazně pozitivněji, než je tomu nyní. Pojem lokální (neboli místní) ekonomika není nový. Ve světě se již vyzkoušelo mnoho příkladů dobré praxe počínaje zaváděním místních měn přes družstevní modely podnikání až po úspěšné projekty energetické a potravinové soběstačnosti. Proč se tedy lokalizace neděje ve větší míře i ve střední Evropě a hlavně, proč o ní nehovoří mainstreamová média nebo o ní nejednají vlády států?

Možná namítnete, že tomu tak je proto, že na straně globalizace stojí příliš silní hráči, političtí hegemoni a nadnárodní korporace, jejichž zdroje na propagandu a lobbing se zdají být neomezené. Ve skutečnosti tomu tak ale není. Rozhodující slovo (v demokratickém systému), má spotřebitelská veřejnost, respektive její kupní síla. Uvedu jednoduchou modelovou situaci. Dejme tomu, že ve městě, kde výrazně převažují markety nadnárodních řetězců nad místními obchodníky, by se právě v tuto chvíli rozhodli všichni obyvatelé od zítra nakupovat jen v obchodech a firmách, u nichž mají jistotu, že mají sídlo v regionu, prodávají převážně regionální produkty a chovají se společensky odpovědně. Dokážete si představit, jaké by byly dopady tohoto (čistě teoretického) jevu? Zkuste to, fantazii se meze nekladou.

Nyní tedy víme, jak na to! J Jenže..., ačkoli se realizovatelnost výše uvedeného modelu jeví snadná, opak je pravdou. Po patnácti letech, kdy se věnuji této problematice, a po třech ročnících Festivalu lokální ekonomiky, jehož cílem je popularizovat lokálně ekonomické hnutí, mohu konstatovat, že zavádění místních ekonomik naráží na dlouhou řadu úskalí, o kterých se zmíním ve své přednášce. Zde uvedu jen stručný výčet některých, které považuji za nejzajímavější.

Za „superúskalí“ považuji nedostatek veřejné osvěty. Mám na mysli takovou,

jaká se děje kupříkladu ve Švýcarsku, kde lokálně ekonomické chování patří ke společenskému kodexu. V České republice ale neustále narážíme na nepochopení těch, kdo by tuto osvětu měli dělat – úředníků a politiků, čili zaměstnanců státu. Je tomu tak proto, že tito státem placení lidé, kteří mají své jisté bez ohledu na stav místní kupní síly, žijí v jakémsi skleníku, který je odděluje od reálné ekonomické dynamiky vlastního životního prostoru. Tudíž je velmi těžké jim vysvětlit, proč by se osvětou měli zabývat. Kdyby místní samosprávy a úředníci byli honorováni podle výkonu lokální ekonomiky, rychle by se jim v hlavách rozsvítilo. Ale tak tomu bohužel není. A co je nejhorší, z podobného důvodu chybí lokálně ekonomická výchova na školách všech stupňů.

Právě proto, že chybí osvěta, dostáváme se k úskalí, kterým je chování spotřebitelské veřejnosti. Rozumní lidé by například mohli změnit způsob jak a kde nakupují, ale nemají k tomu motivaci. Neznají důsledky takzvaného „levného“ pořizování věcí v marketech nadnárodních řetězců, a bohužel už ani neznají správný význam pojmů jako kvalita, zdraví, perspektiva. Díky neustálému náporu „marketingové převýchovy“ považuje většina lidí za kvalitní život levné, pohodlné a zábavné přežívání, což je pro konzumní společnost charakteristické. Žel, právě tím se vytvářejí globální problémy, kterým jsme vystaveni a budeme jim brzy čelit. Tuším, že to, co se ve světě odehrává nyní, je pouze „lyrická predehra“.

Jiným častým úskalím je lokálně ekonomický anti-aktivismus. Takto nazývám chování lidí, kteří se zapojují mezi aktivisty, ale jejich cílem není pomáhat komunitě, ale těžit know-how pro své individuální, často podnikatelské, zájmy. A mnozí tak dokáží činit velmi sofistikovaně. To je jeden z hlavních důvodů, proč se až na čestné výjimky v České republice zatím nedaří oživit družstevnictví. Mezi anti-aktivisty patří také lidé, kteří nejsou schopni realizovat vize s dlouhodobým horizontem. Dožadují se rychlých efektů, a když se tak nestane, začnou nespokojeně do společnosti šířit výroky typu „já věděl, že to nebude fungovat“.

Dalším typickým úskalím při zavádění místních ekonomik je strach z pojmenování problémů. Žijeme v době, kdy problémy přestaly být motivací k aktivitě směřující k jejich vyřešení, ale právě naopak se staly nástrojem „pasivizace“ širokých mas. Média nám servírují neustálý proud průšvihů s dovětkem mezi řádky: „takhle můžete dopadnout, když se budete o něco snažit“. Proto se pojmenování problémů zejména v politických sférách nenosí a kdo se toho odváží, bývá často mediálně pranýřován a označen různými nelichotivými nálepkami.

mi. Jenže realita je taková, že pokud chceme něco vyřešit, je nutné to nejprve pojmenovat. Místní problémy lze velmi efektivně odstranit lokálně-ekonomickými nástroji. Pokud ovšem jsou tyto problémy a hlavně jejich příčiny kvalifikovaně a přesně definovány.

Zavádění lokálních ekonomik má mnoho jiných úskalí. Nabídl jsem zde skromnou ochutnávku a další vysvětlím během své přednášky. Zdrojem informací na toto téma je portál www.lokalni-ekonomika.cz.

Nyní si tedy můžeme odpovědět na otázku, zda má smysl, vzhledem k výše uvedenému, si tím vším zatěžovat mysl. Tváří v tvář globálním problémům mi vychází následující odpověď. Pokud nechceme rezignovat na budoucnost, která může být špatná i dobrá podle toho, jaký postoj k ní zaujmeme, pak to zcela jistě smysl má. Neovlivníme celý svět, ale vlastní životní prostor můžeme ovlivnit nepochybně, pokud dokážeme jasně specifikovat, jak velký tento prostor je a co všechno zahrnuje. Podle jedné zajímavé teorie (Stephen Covey) se úspěšný člověk v životě zaměřuje nikoli na sféru svého zájmu, ale na sféru svého vlivu. A o tom právě lokální ekonomika je.

Martin Zíka, redaktor www.lokalni-ekonomika.cz

Lokální ekonomika podle Johna Boika

Zbyněk Fiala

Udržitelnost, rovnost, otevřená spolupráce a všechny možnosti rozhodování o vlastním osudu, to jsou prvky mnoha úvah o alternativní ekonomice. Americký autor John C. Boik k tomu přistoupil s mimořádnou systematičností, jak se jí naučil ve svém původním oboru, biologii, konkrétně výzkumu rakoviny.

Boik, John (2012-06-24). Creating Sustainable Societies: The Rebirth of Democracy and Local Economies . SiteForChange. Kindle Edition nebo [http:// www.CreatingSustainableSocieties.com](http://www.CreatingSustainableSocieties.com)

Projekt alternativní lokální ekonomiky podle amerického biologa Johna C. Boika vychází z vlastní zkušenosti tohoto výzkumníka rakoviny, který tak dlouho marně sháněl grant, až se dostal k hlubším úvahám o povaze a smyslu peněz.

Dospěl k závěru, že vlastní peníze si můžeme nakonec tisknout i sami, pokud ovšem slouží kolektivnímu zájmu a jsme schopni uhlídat bezinflační prostředí. A protože stávající zákonné měny se postupem let staly hlavně nástrojem ovládání lidí, který zcela potlačil demokratické principy společnosti, je třeba obnovit i tyto principy.

Úkol zní jako utopie, ale podle Boika není ve skutečnosti tak obtížný. Autor je přesvědčen, že se dá zvládnout beze změny zákonů. Stačí, když se lidé na místní úrovni dohodnou na vytvoření nějakého vlastního sdružení, asociace, kde budou tyto principy používat z vlastního svobodného rozhodnutí.

Členství v asociaci je otevřené. Mohou tam být jednotlivci, podnikatelé, družstevníci, nezaměstnaní. Pokud jde o ekonomický chod, asociace je propojena použitím přímé demokracie v oblasti přidělování zdrojů. Odehrává se to na principech *crowd funding*, internetového poptávání peněz na projekty a služby. Široká účast je zde zaručena, protože členové asociace sdružují společné prostředky (povinné odvody), o jejichž použití pak touto formou rozhodují.

I když může být členství v asociaci hodně různorodé, základem Boikova projektu je družstevní „podnik s principy“ či „principiální podnik“ (*principled business*). Jedná se o družstevní uspořádání s velmi propracovanými metodami participace a sociálním zaměřením. Důležité je použití doplňkové elektronické měny „token“. Aby vůbec mohla fungovat, družstvo musí usilovat o budování provázané ekonomiky. Oběh lokálních peněz může vzniknout jen tam, kde usnadňuje výměnu odpovídajícího lokálního zboží a služeb. Jde tedy o to, aby bylo za lokální měnu co koupit.

Zaujmou silné bariéry proti nepřátelskému převzetí cizím kapitálem, dokonce i prostřednictvím manipulace s tokeny, a důraz na odstraňování sociálních nerovností.

Boik klade velký důraz i na informační rovnost, sdílení intelektuálního vlastnictví a otevřenou spolupráci typu *Creative Commons*. Uvnitř je tvůrčí spolupráce zadarmo, jen vnějšmu světu lze případně její výsledky prodávat.

Když roku 2012 napsal Boik svoji první knihu Vytváření udržitelné společnosti: Obnova demokracie a lokálních ekonomik, ve světě se objevovaly první příklady Fab Labs, malých, často amatérských robotizovaných dílen, kterým vévodila tiskárna 3D. Přestože šlo o hračky, naznačily možnosti distribuované průmyslové výroby. Ukazovaly, že lze vyrábět i v malém – a zákaznický námitku – to, co dosud bylo dostupné jen ve velkém.

Místní je prostě možné. Místní energie, místní potraviny, místní průmyslové výrobky, to všechno představuje novou příležitost. Družstva pro diverzifikovanou lokální ekonomiku nejsou nostalgickým pokusem o návrat, ale oslovují nejdynamičtější budoucnost.

Mezitím vyšla roku 2014 další Boikova práce *Economic Direct Democracy: A Framework to End Poverty and Maximize Well-being*, kde dále rozvíjí své úvahy o podmínkách pro odstranění chudoby a maximalizace životní pohody. Další práce pokračují na stránkách <http://www.principledsocietiesproject.org/> včetně první modelové simulace činnosti takové asociace.

Když to shrneme, Boik je přesvědčen, že budoucích možností využije nejlépe pestré společenství malých firem v asociaci podle zvláštních zásad, kombinujících závazky sociálního podniku a majetková omezení neziskové organizace. Jejich zásady (principy) je odpoutají od závodů ke dnu a globalizační závislosti.

K tomu se vybaví nástroji, jako je online přímá demokracie a elektronický tržní systém, které život takového družstva značně usnadňují. Přesněji, jednou možná usnadní, až se tento ideál dočká detailního zpracování a realizace.

Družstva, doplňková měna, všechno online, bezúročné půjčky

Boikův projekt nabízí **lokální rozvoj** na principech participace, transparentnosti, maximální rovnosti, udržitelnosti. Měřítkem úspěchu jsou lidi, nikoliv růstové ukazatele.

Základem jsou Místní **asociace pro přímou ekonomickou demokracii** (*Local Economic Direct Democracy Association – LEDDA*)

Participace je téměř všude, přímá demokracie se odehrává **on-line**, ale nejde jen o hlasování

Asociace má vlastní **doplňkovou měnu – token**, forma je **elektronická, vzniká bez dluhu a půjčuje se bezúročně**

Zapojit se může kdokoli, ale hybatelem jsou **podniky podle zvláštních zásad LEDDA** (*Principled Business*), což jsou **družstva** (jeden člen, jeden hlas) v kombinaci neziskovky a sociálního podniku. Principiální podnik tedy může být ziskový, ale **s majetkem zachází jako neziskovka** (kvůli daňovému režimu)

Asociaci LEDDA tvoří

Monetární systém, jehož základem je token (*Token Monetary System – TMS*)

Finanční systém (*Crowd Based Financial System – CFBS*), který členům umožňuje rozhodování o užití společných zdrojů z povinných příspěvků (kontribucí) v dolarech a tokenech. Tyto příspěvky lze použít na půjčky, dotace, dary nebo soustavnou péči. Půjčky lze poskytnout i nečlenským organizacím.

Tržní systém pro běžné podniky nebo principiální podniky (podle zvláštních zásad LEDDA - *Principled Business*), které jsou kombinací neziskovky a sociálního podniku.

Systém vlastnických práv například ke společnému intelektuálnímu vlastnictví. Pro prodej majetku jsou stejná omezení jako u neziskovek. Velkou roli hraje mimořádná transparentnost, všechno je vidět.

Systém podnětů, ve kterém je velice důležitá reputace (vše je předmětem ve-

řejného rozhodování). Sociální normy, podle kterých má být asociace kooperativní, spravedlivá, účinná, transparentní, výkonná a řízená vědou a rozumem. Hospodaření není orientováno na růst, ale na rozvoj, cílem je zlepšování životních podmínek, sociální rovnost a péče o životní prostředí. Úspěch se měří některým z indexů tohoto typu (životní pohoda, štěstí).

Systém správy – všechno online ve zvláštním systému společné správy (*Collaborative Governance System* – CGS). Umožňuje spolupráci na návrzích, jejich posuzování a schvalování. Účast je možné delegovat (proxy) a zapojit poradce.

Modelování – na podporu projektů a rozhodování. Pokus zahrnout umělou inteligenci.

Smysl – smyslem LEDDA je maximalizace životní pohody členů („*well-being*“) a prospěch širokému okolí včetně životního prostředí („*global public*“).

Často se hlasuje penězi, výběrem z nabídky projektů a aktivit, které chce člen financovat

Obvykle jde o užití peněz (dolarů a *tokenů*) z individuálních povinných odvodů, které dosahují asi poloviny příjmu člena

Token je elektronická lokální měna, která vzniká bez dluhu, půjčuje se bezúročně a je určena k oběhu, nikoliv k uchování bohatství

Oběh *tokenu* je podpořen časovým limitem držení, po kterém nastane procentní srážka (*demurrage*)

Elektronická měna obíhá ve zvláštním systému, který umožňuje sledovat veřejnou nabídku i chování ostatních

Participativní rozhodování

Boik vysvětluje, že rozhodování, kterým se realizuje přímá demokracie, má k dispozici tři procesy: formální posuzování a hlasování, nákupní rozhodnutí a přidělování zdrojů (financování).

Pro správní účely, tedy tvorbu, projednání a schvalování návrhů, je určen **kolaborativní správní systém**, který může nabídnout daleko více služeb než stránka na facebooku. Pokud se mu přizpůsobí jazyk a struktura návrhů, může automaticky vyhledávat vazby nebo konflikty různých pasáží či s jinými předpisy. Jde tedy o spolupráci za podpory umělé inteligence.

Rozhodování nákupem – étos participativního podniku se může šířit nákup-

ním rozhodování členů, kteří jsou zvyklí na koordinovanou akci.

Rozhodování financováním – člen povinně odvádí kontribuci, ale pak se podílí na rozhodování, kam peníze půjdou, jakou visačku jim přidělí. Tyto visačky pokrývají běžné rozpočtové potřeby asociace, dále půjčky, dotace, dary a dlouhodobou podporu seniorů nebo nezaměstnaných (péči). V systému zveřejněny projekty, které žádají o financování, a člen si může vybrat. Boik předpokládá interaktivní výměnu názorů členů i zájemců o peníze, která pak může projekt posunout žádoucím směrem.

Velikost kontribuce je zároveň jedním z nástrojů, jak kontrolovat objem tokenů v oběhu.

Principiální podnik (Družstvo)

Svou činností naplňuje sociální poslání, jde mu o finanční a ekonomickou udržitelnost

Investoři do tohoto podniku nedostávají zisk, jen holou návratnost

Hospodářský výsledek je použit v souladu s podnikatelským plánem, který vznikl participčně

Podnik je šetrný k životnímu prostředí (doloženo nezávislou certifikací)

Podnik je transparentní, vše je veřejné, dokonce i příjmy členů a financování druhých

Při zániku jsou zbylé zdroje poskytnuty sociálním podnikům a neziskovkám nebo jinému principiálnímu podniku

Nelze investovat do podniku jiného typu, ale lze jej koupit, pokud pak bude součástí principiálního podniku

Nesmí vydávat peníze na volby a legislativu, ledaže by to bylo výslovně uvedeno a ospravedlněno v podnikatelském plánu

Je pevně stanoveno rozpětí mezi nejnižší a nejvyšší mzdou

Měnový systém s tokeny

Elektronická měna token nevzniká jako úročený dluh. Základní metodou je tvorba tokenů prostým navýšením jejich objemu, který je pak rozdělován

členům za něco reálného. Tokeny tvoří část mzdy a výkonnostních podnětů v družstvu. Zbytek mzdy (z počátku rozhodující část) je v dolarech.

V tokenech lze uhradit část ceny nakupovaného zboží a služeb. Začíná se s malým podílem tokenů (5 procent) a jejich podíl se postupně zvyšuje. Je žádoucí, aby se daly prostřednictvím tokenů uhradit i různé místní poplatky za služby financované obcí.

Boik počítá s 15 lety rozbíhání systému a navazujícími 13 lety zralosti, kdy podíl tokenů představuje 70 procent. Za stejnou dobu se zvedne i zapojení místních obyvatel z 10 na 90 procent.

Logika předpokladu 90 procentní účasti je dána představou, že průměrná mzda v dolarech a tokenech se zvýší po dokončení rozběhové fáze na úroveň 9. decilu (v USA), že tedy dosáhne úrovně těsně pod horními deseti procenty průměrných příjmů.

Teprve tato úvaha pomáhá vysvětlit záměr udržovat vysokou míru rovnosti příjmů v družstvu – mají být rovné, avšak na vysoké úrovni ve srovnání s nerovným okolím.

Boik a Čuba

Boikovo „lokální“ je americké lokální, kdy základní velikostí území, které by mohlo v tomto systému fungovat, je zhruba 100 tisíc obyvatel. V Česku by šlo o region typu MAS.

Tím se Boikova představa přibližuje naší zkušenosti se Slušovicemi – které měly také místní měnu, byť skrytou ve vnitropodnikovém hospodaření vlastní banky Agrokombinátu. Ovšem Čubovy Slušovice byly postaveny na tvrdém konkurenčním boji, zatímco Boik víc věří na sdílení a spolupráci.

Ale i Čuba sázel na sdílení, když pověřil svoji informační skupinu, aby neustále prohledávala nové patentové přihlášky ve světě a hledala v nich využitelné myšlenky. Ty pak byly dávány k dispozici na poradách vedení a lidé se mohli ucházet o jejich realizaci s odpovídajícím rozpočtovým zajištěním.

Bez úroku, bez výnosu

Elektronický token si vynucuje vznik pružného elektronického systému pro transakce. Jeho využití je však mnohem širší, slouží také k participativnímu rozhodování o rozpočtu a financování dalších podnikatelských aktivit.

Půjčky tokenem jsou bezúročné. Jsou však zároveň jediným způsobem, jak vůbec uchovat hodnotu tokenu, protože jinak se uplatňuje časový limit, po jehož vypršení je hodnota tokenů na účtu snížena o stanovené procento (*demurrage*). To má urychlit oběh.

Fakticky je tak simulována deflace v růstové ekonomice, snižuje se hodnota peněz a zvyšuje hodnota zboží. Odráží to základní cíl družstva, kterým je zlepšování kvality života, nikoliv hromadění majetku. Život, nikoliv pouhé živobytí.

Prostředí družstva s tokeny je bezinflační, což je usnadněno nástroji pro zvyšování a snižování objemu tokenů v oběhu. Měnit lze velikost stimulů a rozsah povinných kontribucí. Kontribuce jsou financováním lokální nepřímé spotřeby, peníze tedy nemizí v nějakém humanitárním bombardování.

Avšak dokonce i **dolarové investice do principiálního podniku jsou bez výnosu**, vrací se jen jistina. Také tady má přednost reálná ekonomika před finanční, protože jde o zajištění potřebného zboží nebo služby pro obec (region). Zároveň je tu předpoklad, že investice rozšíří okruh zákazníků o družstevníky, posílí vztahy a bude tedy přínosná až druhotně.

Zbyněk Fiala, žurnalista, v minulosti dlouholetý šéfredaktor časopisu Ekonom

Solidární ekonomika jako cesta k udržitelnosti – případ České republiky

Nada Johanisová

Jako jeden z faktorů pokračující krize současného světa se jeví převládající ekonomický systém. Jeho znepokojivým rysem je tzv. růstový imperativ: systémový tlak na stále větší produkci, který má silně negativní dopady na přírodu i lidské komunity a je dlouhodobě neudržitelný. Vedle bankovního systému, založeného na dluhu, je podstatným faktorem růstového imperativu běžná akciová společnost, jejíž právní struktura a základní cíl - maximalizace zisku - ji vedou jak k maximalizaci produkce, tak k tzv. externalizaci nákladů: skutečné náklady jejích výrobních a obchodních aktivit nese často příroda, pracovníci ve výrobě, místní komunity a potažmo budoucí generace. Tlak na takovouto externalizaci svých nákladů pociťuje často i běžná menší firma, která se ocitne na globálním finančním kolbišti.

S kolegy se proto dlouhodobě zabýváme alternativami k akciové společnosti i běžné firmě, které dokáží uspokojovat potřeby místních komunit, aniž by byly vtaženy do vírů globální ekonomiky, případně hledají a nacházejí cesty, jak je navigovat či proplouvat jimi, aniž by byly staženy ke dnu. Někdy se hovoří o sociální či eko-sociální ekonomice, někdy o ekonomice solidární, jindy o heterodoxních ekonomických iniciativách.... Každopádně se jedná o ekonomiku „jinou“, která se ve světě v posledních desetiletích rozvíjí a hlásí se stále více o slovo. Často si přitom zejména v zemích globálního Jihu podává ruce s tradičními aktivitami, uspokojujícími potřeby lidí prostřednictvím samozásobitelství či sdílení a spolupráce, které se ocitly mimo rámec středoproudé ekonomie a v neoliberalním společenském klimatu obtížně hledají svou legitimitu a identitu.

V posledních dvou letech jsme v rámci společného výzkumného projektu s kolegy z Geografického ústavu MU a britské Open University uskutečnili rozhovory se zhruba padesáti iniciativami, spolky, družstvy a dalšími uskupeními v České republice, které uspokojují potřeby lidí ve svém okolí, případně i po-

skytují služby a produkty na trhu, a přitom jsou v nějakém směru jiné, než je běžná firma. Konkrétně jsme hledali organizace, které mají následující rysy: Nezaměřují se jen na finanční zisk, stejně důležitý či důležitější je pro ně určitá smysluplná činnost (např. péče o lesní porost, produkce či distribuce zdravých lokálních potravin, provozování nekomerční galerie či komunitního média). Dalším rysem těchto projektů solidární ekonomiky bývá silná vazba k nějakému místu a místnímu společenství. Třetím znakem této „jiné“ ekonomiky a jejích subjektů často bývá důraz na demokratické řízení a někdy i na komunitní resp. společné či nedělitelné vlastnictví. Čtvrtým rysem, po kterém jsme pátrali při našem průzkumu české a moravské „alternativně ekonomické“ scény, byla „netržnost“. Přesněji řečeno: snaha nepodléhat tržnímu diktátu a neusilovat o zisk za každou cenu. Příkladem takového přístupu je fungování východočeského spotřebního družstva Konzum, které cíleně nakupuje potraviny od místních dodavatelů s cílem podpořit lokální ekonomiku a s ní zaměstnanost a ekonomickou demokracii v regionu, kde žijí jeho členové.

Zjistili jsme, že organizací a iniciativ, které bychom mohli označit za subjekty solidární a sociální ekonomiky, je v České republice hodně a vycházejí z nejrozličnějších ideových základů. Jsou tu anarchistické projekty, jako je komunitní centrum Ateneo v Mostě či pražská Klinika. U zrodu řady dalších českých projektů „jiné“ ekonomiky stáli duchovně zaměření jedinci či skupiny, ať už náležející k tradičním církvím, nebo k méně ortodoxním duchovním směrům. Starost o přírodu a ekologické cítění hrálo roli při vzniku řady pozemkových spolků, jejichž členové nezištně pečují o přírodní kapitál, ale také třeba charitativních občů Nadace Veronica v Brně či některých biofarem a komunitních zahrad. Hodnotové postoje a motivace protagonistů „jiné“ ekonomiky v našem výzkumu jsou nicméně různorodé a obtížně zobecnitelné.

Každopádně je potěšitelné, že zárodky solidární a sociální ekonomiky existují i u nás. I když zápasí s řadou problémů a prozatím tvoří spíše ostrůvky v moři, nežli souvislou hráz odporu proti komerčnímu světu, je patrné, že se tu cosi klube, hlásí o slovo a rozvíjí. Přitom se nové výhonky „jiné“ ekonomiky mohou i v České republice opřít o instituce, které se lokálně, netržně a často i demokraticky a komunitně chovají již desítky či stovky let a jsou vrostlé do našich tradic a povědomí. Jen je potřeba je přerážovat a ocenit jako potenciálně důležitou a životaschopnou alternativu současného neudržitelného ekonomického modelu. V další části textu uvedu pět takových potenciálních hybatelů jiné ekonomiky, přátelské lidem a přírodě, které lze vystopovat v našem výzkumu, a které mají zároveň hluboké kořeny v minulosti.

Prvním z nich jsou *obce*. Zejména malé obce mají mnohde autentickou demokratickou strukturu a jejich primárním zadáním není (či by neměla být) maximalizace zisku, ale péče o potřeby místní komunity a území. Mnoho malých obcí poskytuje na netržní bázi prostory svým občanům, pořádá řadu veřejných akcí, ale také provozuje obecní výtopny, prodejny či hospody, přičemž tato obecní ekonomika má řadu rysů „jiné“ ekonomiky, jak jsme o ní hovořili výše. Osvícení starostové i zastupitelé už dlouho vědí, že podstatné je zajistit občanům základní potřeby, že „tržní“ není totožné se „spravedlivým“ a že podpora místních drobných podnikatelů a zemědělců a místních toků výrobků a služeb je ku prospěchu všech.

Druhá tradice, která by se mohla stát základem jiné ekonomiky, jsou *družstva*. Ačkoliv si mnozí spojují družstva s obdobím totality, Československo bylo družstevní velmocí již za první republiky a družstva (spotřební, úvěrní, hospodářská, zpracovatelská a mnohá další) fungovala tehdy v některých oblastech jako rovnocenný partner soukromého a veřejného sektoru. Základním rysem družstev je důraz na spolupráci a na demokratické rozhodování a samotná organizační struktura družstva podporuje vztah k určité lokalitě a brání spekulaci i tlaku na růst za každou cenu. Náš výzkum ukazuje na určitou renesanci družstevnictví v České republice v posledním desetiletí. Objevují se nová sociálně zaměřená družstva, družstevní kavárny, ale např. i výrobní a zemědělská družstva. Zajímavé propojení obcí a družstev lze pozorovat u tzv. *lesních družstev*, kde družstvo obhospodařuje lesy, vlastněné několika obcemi, které jsou jeho členy. Lesní družstvo obcí Přídolí u Českého Krumlova je příkladem právě takového lesního družstva. Nejenom, že hospodaří dlouhodobě udržitelně na svěřených pozemcích, ale ještě pečuje o lesy dalších subjektů v okolí, z čehož má příjem, který obce - členové družstva - mohou využít pro blaho svých občanů. Navíc poskytuje udržitelnou obživu desítkám rodin v okolí a zajišťuje otop pro přídolskou školu a lesní pedagogické programy pro zdejší děti. Lesní družstva, jako je Lesní družstvo obcí Přídolí, jsou dobrým příkladem alternativní ekonomiky, která navazuje na nejlepší tradice našich zemí. Dalším příkladem je již zmíněné východočeské spotřební družstvo Konzum, které se hrdě hlásí ke svým počátkům na konci 19. století.

Vedle obcí a družstev jsou nedoceňovanou součástí „jiné“ ekonomiky i *spolky* (dříve občanská sdružení), jejichž tradice rovněž sahá hluboko do Rakousko - Uherska. Na rozdíl od družstev jsou spolky zcela neziskové subjekty, což v praxi znamená mj. to, že nesmějí zisk rozdělovat svým členům. V našem výzkumu jsme našli řadu spolků, zaměřených na vzdělávání, jako jsou např. komunitní

školy. Často se jedná o vysoce motivovanou skupinu rodičů, která vzdělává své děti zčásti doma a zčásti ve společných prostorách za pomoci najatého lektora či lektorů. Jiné spolky se zaměřují na mimoškolní vzdělávání dětí. Příkladem je spolek Roztoč v Roztokách u Prahy, který vznikl na konci 90. let z iniciativy místních rodičů a nabízí dětem celou řadu uměleckých, jazykových a dalších kroužků, táborů apod. Navíc pořádá velkolepý masopust, besedy a řadu dalších akcí, na kterých se podílejí místní dobrovolníci. K dnešku Roztočem prošli tisíce dětí, kterým pomohl upevnit vztah k jejich městu, vrstevníkům i k sobě samým. Ačkoliv spolky chápeme často jako něco okrajového k „opravdové“ ekonomice, mohou takováto nezisková společenství plnit důležitou roli v uspokojování potřeb místních lidí. Pokud si je „přerámujeme“ jako ekonomické subjekty, máme tu další významnou a perspektivní součást alternativní ekonomiky. A nemusí ani vždy jít o právní formu spolku. Podstatný je silný neziskový, komunitní a demokratický rozměr činnosti.

Výrazný a zajímavý proud ekonomických alternativ posledních let se zaměřuje na *jídlo z blízka*. Objevují se desítky komunitních zahrad, projektů komunitně podporovaného zemědělství, které propojuje zemědělce se spotřebiteli a někdy umožňuje spotřebitelům stát se současně zemědělci, dále také biokluby či biobanky, které nakupují biopotraviny ve velkém a rozdělují je mezi své členy. Tyto projekty, které zahrnují i nejrůznější bedýnkové systémy a místní trhy a jarmarky, rostou jako houby po dešti: jen v Brně jich Tereza Dvořáková, autorka diplomové práce na toto téma na naší katedře v roce 2013, našla kolem padesátky. Ačkoliv si to protagonisté těchto iniciativ mnohdy neuvědomují, mohou navázat na velmi dávnou tradici samozásobitelství, která je u nás stále živá. Jak ukázal náš reprezentativní kvantitativní výzkum z r. 2015, má asi 40 procent domácností přístup k zahradě, sadu nebo poli, kde pěstuje nějaké plodiny či ovoce, případně chová zvířata. To je mnohem víc, než v zemích, jako je Velká Británie. Asi čtvrtina těchto pozemků je v zahrádkářských koloniích, které někdy mají rovněž komunitní a demokratický charakter, jak ukázala další nedávná závěrečná studentská práce. Mít přístup k vlastnímu pozemku, kde si mohu něco pěstovat, a vědět, jak na to - to je určitě důležitá fazeta „jiné“ ekonomiky, nezávislé na aktivitách komerčních firem.

Poslední sféra „jiné“ ekonomiky, kterou zmíním, úzce souvisí s *církvemi*. Ačkoliv se o tom u nás příliš neví, katoličtí papežové v minulosti vydali encykliky, v nichž podpořili komunitní a družstevní ekonomiku, rostoucí zdola. Nejnověji se k této tradici přihlásil v r. 2015 papež František encyklikou *Laudato si'*, v níž navíc zdůrazňuje význam družstevní a lokální ekonomiky pro ochranu

„Země - našeho společného domova“. Iniciátory řady alternativních ekonomických projektů byli katoličtí kněží - nejznámější je soustava družstev Mondragón ve španělském Baskicku. U nás je pozoruhodným projektem, vzešlým z katolické komunity, obnovená obec Neratov v Orlických horách. V evangelickém prostředí je příkladem ekonomické alternativy projekt farního sboru Českobratrské církve evangelické v Horní Krupě u Havlíčkova Brodu. Sbor vlastní pozemek a budovu bývalé evangelické školy, kterou pronajímá za režijní náklady centru ekologické výchovy Chaloupky u Třebíče. Dává tak prostor ekologické výchově místních dětí, kterých projde zařízením ročně zhruba dva tisíce. Se současnými restitucemi, kdy církve dostávají zpět majetek, včetně polností a nemovitostí, se v každém případě otevírá velká možnost pro české a moravské církevní instituce přispět k rodící se solidární a sociální ekonomice v nejrůznějších podobách a získat si tak respekt místních lidí včetně těch, kteří stojí mimo vlastní církevní struktury.

V tomto krátkém textu nebylo možné podat vyčerpávající přehled výsledků našeho výzkumu a už vůbec ne nástin všech typů eko-sociálních ekonomických projektů, které u nás existují. Chtěla jsem hlavně poukázat na jejich nepřeberné množství, na některé jejich společné rysy, a především na skutečnost, že takovéto podniky, organizace a iniciativy a obecněji alternativy k ryze tržním (ale i státním) ekonomickým projektům mají u nás silnou tradici. Leccos, co existuje, lze podpořit a přerámovat jako alternativu. Pokud se nově vznikající projekty poohlédnou po těchto tradicích a propojí se s již existujícími lokálními, netržními a komunitními institucemi, budou silnější a životaschopnější.

Nada Johanisová, environmentalistka, působí na Katedře environmentálních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, Brno

Proměna dopravy zdola – na příkladu Darmstadtu

Martin Huth

Německo. Země bez omezení rychlosti. Zdroj nesčetných aut od Porsche až k Opelu. Země, kde manažeři automobilového průmyslu a letecké branže zase-
dají v představenstvu německých drah. Země mezinárodních autosalonů.

Darmstadt. 30 km jižně od Frankfurtu, 150.000 obyvatel, univerzitní město. 50% všech cest pod 5 km se jezdí autem. (Zdroj: Studie „Mobilität in Darmstadt“)

V malé vinárně „Osttangente“ se setkává iniciativa „Darmstadt bez severního obchvatu“ (ONO). Skupina se pokouší zabránit nové výstavbě spolkové silnice skrz Darmstadt, severnímu obchvatu.

Vlastně by vinárně již neměla existovat, protože v 1960 letech byla na těchto místech plánována výstavba „Osttangente“ (východní tangenta), čtyřproudé silnice jdoucí přes město. V posledním momentu byly plánovací práce zastaveny..

Teď se má ale zase stavět silnice, a občanská iniciativa ONO sbírá protiargumenty. Pravidelně se účastní se svými stánky v centru města, rozvěšuje plakáty s hesly jako „Provozu se zbavit, je lépe než nový přitáhnout“. V roce 2008 zorganizovala první místní referendum v Darmstadtu a skutečně 55% se vyslovilo proti stavbě. V letošním roce (2015) byla stavba zastavena a bude vyjmuta se současných stavebních a územních plánů.

Občanská iniciativa ONO je dobrým příkladem pro to, jak by mohla fungovat dopravní proměna „zdola“. S dobrými argumenty, dechem na dlouhou trať a tlakem na správném místě. (www.nordostumgehung.de)

Jiným příkladem dopravní proměny od společnosti orientované na jízdu autem ke společnosti, která jezdí na kole nebo chodí pěšky je „Akční svaz pro proměnu dopravy v Darmstadtu“. Akční svaz se pokouší kreativními akcemi probudit povědomí, že člověk je důležitější než auto. (www.verkehrswende-darmstadt.de)

Některé projekty Akčního svazu

- parkovací místa byla na jeden den proměněna na parky, aby byly zdůrazněny alternativy (parking day)
- městem byly nesený vyrobené dřevěné rámy ve velikosti auta, aby se poukázalo na potřebu plochy („Gehzeuge“ podle prof. Knoflachera).
- byly rozdělovány speciálně vyrobené parkovací lístky, aby se poukázalo na to, že parkování v pěší zóně není OK. (V Darmstadtu jsou chodníky, na nichž se rovněž parkuje, místy jen 70 cm široké. Auto je pro obyvatele a úřad pořádku tak důležité, že veřejně obhajují stav pěších cest. Hlavním argumentem je „Kam s těmi auty?“)
- v mnoha městských čtvrtích byla určena a přehledně znázorněna zbytková šíře cest pro pěší
- se simulátorem velikosti šíře pěší cesty se demonstrovalo, jak úzká cesta zůstane, pakliže na ní parkují auta. Simulátor byl představen na veletrhu mobility.

Další aktivity, které pomohly proměně dopravy v Darmstadtu:

- při pravidelné měsíční jízdě na kolech jedeme demonstrativně v jízdních pruzích, abychom řidičům aut ukázali, že v městě nejsou jedinými. (Critical Mass).
- při každoročním dni cyklomobility, se představuje všechno kolem kol: bleší trh, myčka kol, značení kol jako ochrana proti zlodějům, prezentace prodejců kol, náměty pro cyklovýlety, jízdy městem dětská jízdní hřiště. (www.fahrradaktionstag-darmstadt.de)
- Darmstadt vypracoval koncept ochrany klimatu, na níž spolupracovaly skupiny ochránců životního prostředí, jak lokální Agenda 21.
- většina parkovacích míst v Darmstadtu je až doposud užívána zdarma. To

chce město změnit a založilo „parkovací radu“ jejímž členem bude také místní Agenda 21. Výsledkem jsou parkovací plochy pro obyvatele a konec s tolerancí parkování na pěších cestách v jednotlivých čtvrtích města. Od roku 2016 mají změny vstoupit v platnost.

- místní skupina ADFC (lobbistická organizace pro cyklisty) plánuje půjčování nákladních kol
- v rámci kulatého stolu o cykloprovozu se představují a diskutují plány pro ekologické skupiny

Darmstadt. Zde vymysleli, semestrální tikety pro studenty, s nimiž mohou všichni studenti používat vlaky, busy a půjčovat si kola. Město s podílem cyklo a pěšího provozu ve výši 42 procent. (Zdroj: studie „Mobilität in Darmstadt“)

Německo. Vlast mnoha výroben kol. Země, v níž byl vymyšlen zákon o obnovitelné energii. Země s „Proměnou dopravy zdola“.

Martin Huth je elektroinženýr a je činný jako aktivista v lokální agendě 21 a v TransitionTown. Je iniciátorem „Aktionsbündnis Verkehrswende Darmstadt“.

(přeložil Milan Smrž)

Postoj české veřejnosti ke klimatické změně a jeho možná změna

Milan Smrž

Většina obyvatel Evropy, ale i dalších částí světa je přesvědčena o realitě klimatické změně podstatně více, než obyvatelé České republiky. V České republice se veřejné mínění začíná proměňovat velmi pomalu. Na otázku „*Myslíte si, že nárůst teploty je výsledkem lidských aktivit?*“ odpovídá 52% českých respondentů ano. A na otázku „*Představuje klimatická změna vážné osobní ohrožení?*“ Na tuto otázku odpovídají čeští respondenti ano jen v 39%. Tento výsledek nedává příliš naděje, že bychom u české veřejnosti mohli v současné době spoolehnot na nějakou intenzivní spolupráci.

Klamání ve věci klimatické změny

Ve způsobu, jakým je veřejnosti většinou medií prezentována klimatická změna, a jaké je stanovisko vědy na straně druhé, existuje zásadní rozpor, pravděpodobně hodný středověkého tmářství. Z celkového množství 13950 vědeckých prací (peer to peer) obsahujících slovo klimatická změna jen 14 vědeckých prací polemizuje s realitou klimatické změny.¹ V mediích byl tento poměr nedávno asi 50% na 50%. Deformovaný mediální obraz má své příčiny - media jsou vlastněna, podplácena, manipulována, především firmami napojenými na rozsáhlý průmysl a obchod s fosilními palivy a jejich vojenskými a politickými přáteli. Kvůli těmto zájmům zůstává veřejnost na vážkách a často slyšíme hlasy, které říkají „... počkáme si, až se vědci sami dohodnou...“. Další, patrně opět finančně povzbuzované aktivity, se soustředily v rámci mediálního boje na krádeže emailových konferencí vědeckých institucí, které se zabývaly klimatickou změnou, pak byly jednotlivé části elektronické pošty vytrhovány z kontextu a dezinterpretovány s cílem ukázat, že prezentace klimatické proměny je součástí jakéhosi spiknutí.²

¹ <http://www.desmogblog.com/2012/11/15/why-climate-deniers-have-no-credibility-science-one-pie-chart>

² <http://www.theguardian.com/environment/2014/may/20/climategate-longterm-level-climate-change-scepticism>

Příklad mezinárodní aktivity: nechte to v zemi „Keep it in the ground“

Známý americký ekolog a zakladatel významného internetového portálu www.350.org Bill McKibben navrhl tuto akci, která je nyní realizována vlivným anglickým deníkem The Guardian. Ten klima učinil hlavním tématem na půl roku. Základní myšlenkou je zachovat max. 2°C, což znamená nechat alespoň 80% zásob fosilních zdrojů v zemi. Jedná se o to, přesvědčit významné investory, aby přestali investovat do těžby a zpracování fosilních zdrojů. Do poloviny roku 2015 se jim podařilo změnit směřování investic asi u 400 investorů, mezi jinými i Rockefellerovu nadaci. Celkem se deinvestovaná suma týká doposud asi 2,7 bilionu USD.

Důvodem této aktivity je současný stav emisí oxidu uhličitého, vznikajícího spalováním fosilních paliv. Současné zásoby fosilního uhlíku (především uhlí, ropa, plyn) odpovídají 2795 Gt CO₂. Ročně dnes spalováním těchto substrátů vypouštíme 29 Gt CO₂. Vědecká komunita se vcelku shoduje na tom, že

můžeme si dovolit vypustit ještě 565 Gt CO₂, což odpovídá asi 20 letům současných emisí. Bill McKibben nepředpokládá, že by jím navržená akce vedle sama o sobě k zásadnímu snížení emisí, spíše se domnívá, že by mohl aktivovat veřejnost a další aktivity.

Nová hierarchie

Z obecného pohledu uspořádání společnosti je třeba přijmout jinou hierarchii společenského konsenzu. V současné době se považuje za optimální průsečík tří základních rovin: ekonomické, sociální a ekologické. Toto zřetelně nestačuje, především proto, že princip rovnováhy nahrává v reálném případě dominanci ekonomie. Každý bude vidět míru rovnováhy jinak. Ve společenské debatě je třeba vyzdvihnout nutnost - ale i profity - zachování rovnovážného stavu biosféry a na tomto základě postulovat novou hierarchii. Nejvyšší prioritou se nutně musí stát ekologický koncept, pak sféra sociální a teprve nejpodřízenějším okruhem by se měla stát ekonomie, pracující s externalitami a podřizující svá pravidla přiměřené ochraně životního prostředí a sociálního smíru, protože teprve tyto dvě úrovně mohou zajistit trvalou existenci současných ekonomických vztahů a jejich rozvoj.

Důležitost přiměřené a pochopitelné argumentace

V majoritní části české společnosti panuje stále ještě protiekologické a protiklimatické zaměření, kterým kontaminoval české povědomí někdejší premiér a prezident Václav Klaus. Je třeba argumentovat, že ekologie individua a celé biosféry se zásadně neliší. Je třeba prezentovat, že zdravý životní styl (méně masa, či vegetariánské stravování generuje méně emisí skleníkových plynů pro svět a menší osobní zdravotní zátěž, méně jízd autem představuje více pohybu, méně nakupování znamená více času pro rodinu, přátele i sebe sama) svědčí i celé Zemi.

Globální/evropské cesty nápravy

Realizovat v rámci národních a mezinárodních organizací politickou aktivitu, která by měla za cíl vnímat klimatickou změnu jakožto zásadní ohrožení současné formy civilizace a pokusit se ochranu klimatu včlenit do gesce ministerstev národní obrany. Smyslem by měl být následný posun veřejného mínění o závažnosti ohrožení přímými i sekundárními ekosociálními jevy, především poklesem zemědělské produkce, poškození biosféry suchem a následnou klimatickou migrací. Zastřešení klimatického problému ministerstvem národní obrany by současně zajistilo lepší přístup k prostředkům, odpovídajícím míře ohrožení.

Lokální cesty nápravy – výchovné programy pro mládež

Připravujeme program praktické ekologické výchovy na letních aktivitách pro děti a mládež - nízkoemisní tábor, jak první test v rámci ekologicky vedených vegetariánských táborů, www.ceskyles.org . Naše letní tábory a pobyty pro ostatní zájemce chceme realizovat s pokud možno nejnižší ekologickou stopou. Program a provoz tábora bude koncipován podle následujících pravidel:

- pokud možno budou nakupovány lokální potraviny od místních producentů;
- bude podávána výlučně vegetariánská strava, nakupovány budou podle možností jen velká balení;

- budeme minimalizovat využívání aut; na nákupy budou využívána jízdní kola;
- na nabíjení bateriových zařízení bude využívána fotovoltaiky;
- v lokalitě tábora bude pěstována zelenina, rovněž za použití skládacích skleníků;
- ve školce listnatých stromů a keřů budeme pěstovat sazeničky, které budeme rozdávat účastníkům, aby je zasadili u svého bydliště a tak kompenzovali emise oxidu uhličitého, vzniklé pobytem na táboře.

S dětmi a mládeží na letních aktivitách budeme pomocí jednoduché procedury počítat každodenní emisní stopu a diskutovat o možnostech stálého snižování emisní zátěže. Na základě nabytých zkušeností chceme pak připravit a vyhlásit národní soutěž pro dětské organizace, v případě úspěchu se pokusit vyhlásit evropskou soutěž.

Ozelenění pouští – příspěvek k problému migrace?

Emil Underberg

1. Migrace & důvody

1. **Permanentní** a současná **mezinárodní** migrace a **sezónní** migrace, (vztahuje se nejvíce k zemědělství a turismu do měst) či přesunu lidí do měst (urbanizace) či z měst (suburbanizace)
2.
 - a. válka
 - b. stres
 - c. persekuce
 - d. zvědavost
 - e. **naděje na zlepšení ekonomického stavu** (pravděpodobně hraje menší roli)

(často strach z lidí z bohatých zemí) – strach a snění

2. Určení základních lidských potřeb

1. **Manfred Max-Neef**, - rozpoznal, že všichni máme **sedm univerzálních lidských potřeb**, platí pro všechny lidi, ve všech oblastech, kulturách a náboženstvích na světě.
“**všichni lidé se smějí stejným jazykem**” – (oskeruše Muzeum, Tvarožná Lhota, CZ- 696 62 Strážnice)

potřeby	bytí (kvalita)	vlastnění (věci)	činnost (akce)	vzájemné působení (uspořádání)
živobytí	fyzické a mentální zdraví	jídlo, útočiště, práce	jídlo, oblečení, odpočinek, práce	živoucí prostředí, sociální nastavení
ochrana	péče, adaptace, autonomie	sociální jistota, zdravotní systém, práce	spolupráce, plánovat, mít starost, pomáhat	sociální prostředí, bydlení
náklonnost	respekt, smysl pro humor, štedrost, citlivost	přátelství, rodina, vztah s přírodou	sdílení, mít starost, milovat, vyjádřit emoce	soukromí, intimní místa, jednota
pochození	kritická kapacita	literatura, učitelé, politika, vzdělávání	analyzovat, studovat, meditoval, vyšetřovat	školy, rodiny, univerzity, komunity,
podílení se	vnímavost, věnování se, smysl pro humor	odpovědnost, povinnost, práce, práva	spolupráce, odpor, vyjádřit	sdužení, strany, církve, sousedství
volný čas	představivost, klid, spontaneita	hry, setkání, duševní klid	denní snění, vzpomínání, relaxace, zábava	krajina, intimní prostor, místa pro samotu
tvorba	představivost, odvaha, vynalézavost, zvědavost	schopnosti, dovednosti, práce, techniky	vynalézat, stavět, tvořit, design, pracovat, skládat, vysvětlovat	prostor k vyjádření, dílny, publikum
identita	příslušnost, sebevědomí, důslednost	jazyk, náboženství, práce, zákazníci, hodnoty, normy	sebepoznání, růst, zavázání se	místa k nimž patříme, každodenní nastavení
svoboda	autonomie, vášeň, sebevědomí, otevřená mysl,	stejná práva	vyjádřit nesouhlas, vybrat si, přijmout riziko, rozvíjet povědomí	kdekoliv

Jiní odborníci člení dále položku participace na různé aspekty:

- hmotnou participaci
- ekonomickou participaci
- politickou participaci

“Freiheit ist immer die Freiheit der Andersdenkenden” - Rosa Luxemburg
(“Svoboda je vždy svobodou jinak smýšlejícího”)

2. Pakliže nejsou všechny nebo některé lidské potřeby splněny lidé se stanou zoufalými až do té míry, že opustí své domovy v naději na lepší místo - migrují!
3. Aby se snížil tlak migrace, musíme (pomoci) tyto potřeby splnit. Jeden z možných důvodů migrace je zvěšování ploch pouští. Desertifikace narušuje potřeby životního minima, ochrany, využití volného času ... protože jídlo je z rostlin ...
4. Prevencí desertifikace nebo ozeleněním pouští bude možné naplnit lidské potřeby a tím lze snížit tlak na migraci.

3. Multifunkční řešení s využitím synergie – například “Ozelenění pouští”

1. **Ozelenění pouště, je to sen, pohádka, lež – nebo to lze opravdu realizovat? Můžeme to udělat? Co víme? Máme reálné údaje? Byly provedeny experimenty? Je ozelenění pouští ověřené?, je to skutečně reálné?...**

“Ozelenění pouště”

1. Podmínky úspěšného ozelenění pouští
 - a) znalost, zkušenost a pochopení
 - b) voda & stromy, vegetace - pro klima a pro veškerý život (37° C, ne 43° C, degradace proteinů)
 - c) biodiverzita - pro stabilitu a produktivitu
2. Postupy & aspekty (učení od přírody “napodobení přírodních systémů” pečlivě)
 1. vody - 1. voda v systému, 2. déšť, 3. vypařování a kondenzace vody- rosa
 - a) schraňování vody a její využití, - déšť a rosa
 - b) opětovné využití odpadní (šedé) vody,
 - c) strategie proti vypařování – kompostování, terra

- preta, mulčování, ohraničování...
2. vytvoření vegetace speciálně stromů - humus - se znalostí sukcese (půdní pokryt sukulenty např. *Carpobrotus edulis*, nebo podpůrné druhy – rychle rostoucí pouštní stromy)
 3. podpora biodiverzity - pro stabilitu a produktivitu

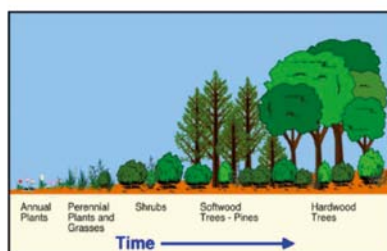
2. Principy permakultury

1. Pozoruj a nech se ovlivnit
„Krása je v očích toho, kdo se dívá“
2. Zachycuj a uskládňuj energii
„Suš seno, dokud svítí“
3. Získej výnos
„Nemůžete pracovat s prázdným žaludkem“
4. Nauč se sebekontroli a přijímej zpětnou vazbu
„Opakujeme, co vidíme“
5. Používej a važ si obnovitelných zdrojů a služeb
„Nech přírodu dělat, co umí“
6. Neprodukuj odpad
„Odpad není žádoucí“, „Steh v pravý čas nahradí devět potom“
7. Od designu k detailu
„Nemůžeš vidět stromy pro les“
8. Začleňuj spíše, než odděluj
„Mnoho rukou ulehčí práci“
9. Používej malá a pomalá řešení
„Čím jsou větší, tím prudčeji dopadnou“, „Pomalí a stabilní závod vyhrávají.“
10. Používej rozmanitost a oceňuj její přínosy
„Nedávej všechna svá vajíčka do jednoho košíku „
11. Využívej i marginální možnosti
„Nemyslete, si, že jste na správné cestě, jenom proto, že je vyšlepaná“
12. Tvořivě využívej změny
„Vize není vidět věci, jak jsou, ale jak budou“

3. Co chceme dělat – dnes a nyní - a – co budeme dělat společně pro hodnotu bohatství a krásy různosti? (Organismů a lidí?)

Plant succession to climax vegetation

The Wakelyns Systems

HARDWOODS

- a) ash, hornbeam, Italian alder, oak, small-leaved lime, sycamore, wild cherry
- b) as above with dispersed apple

FRUIT AND NUT

- a) range of topfruit, some under-storey fruit bushes
- b) walnut and plum varieties

COPPICE SYSTEMS

- a) mixture of willow varieties
- b) outcross hazel population

Winter wheat and hazel in 2006

Within-crop diversity: wheat populations

POSITIVE

Capacity: more phenotypic and genotypic variation

Complementation: different genotypes complement each other

Compensation: if some fail, others take their place

Change: evolutionary shifts in response to selection

NEGATIVE

Competition: may work against the four 'Cs' above.

The birds and the bees.....

BIRDS: on 22ha, 45-50 species

BEES: 40,000/ha on legume leys

NB selection of farmland AND woodland types

Více informací o výzkumu “Agroforestry research”: Prof. Dr. Martin Wolfe, wolfe@wakelyns.co.uk

Více informací o “Greening the deserts”: Geoff Lawton, geoff@geofflawton.net
a John Dennis Liu, johnliu@eempc.org

Více informací o “Greening the deserts” a “Agroforestry”: Emil.Underberg@centrum.cz

Emil Underberg – zajímá se o udržitelný rozvoj, synergii, konflikty a jejich řešení a využití krajiny a kvalitních potravin pro život

Bioplynová stanice – hlavní článek projektu „Energeticky soběstačná obec Kněžice“

Milan Kazda

1. Základní údaje o obci a o popisovaném projektu.

Obec Kněžice se nachází ve Středočeském kraji, asi 20 kilometrů na severovýchod od města Nymburka, v rovinatém nezalesněném terénu. Bez svých satelitních osad mají Kněžice asi 400 stálých obyvatel. V obci je základní škola, kostel, několik provozoven drobného podnikání, farma zemědělské společnosti Mezihájí Kněžice a.s. s chovem hovězího dobytka a dále např. velice pěkný domov pečovatelské služby pro staré občany, vytvořený z přízemních domků, uspořádaných kolem společného nádvoří. Již před zahájením popisovaného projektu obec vlastnila a úspěšně provozovala a stále provozuje peletizační linku na výrobu topných pelet z odpadní biomasy. V obci není zaveden zemní plyn, většina objektů v obci byla ještě nedávno vytápěná uhlím a dřívím. V obci je pouze dešťová kanalizace, splašková kanalizace v obci není, domy mají vlastní žumpy a septiky, které se podle potřeby dříve vyvážely na zemědělské pozemky. Z vlastního rozhodnutí obce Kněžice, po několikaleté pracné přípravě a po získání dotace z evropských fondů přes Ministerstvo životního prostředí České republiky, se v roce 2006 podařilo nákladem 138 milionů korun včetně DPH, zrealizovat projekt s názvem Energeticky soběstačná obec Kněžice, který se skládá z teplovodního rozvodu centrálního zásobování teplem v celé obci, z kotelny na biomasu, a z bioplynové stanice s kombinovanou výrobou elektřiny a tepla. Bioplynová stanice je v provozu nepřetržitě, a vyrábí ze zemědělských, z potravinářských a z dalších odpadů elektřinu na prodej do elektrizační sítě, teplo pro vytápění obce a kvalitní hnojivo pro místní zemědělství. Kotelna na biomasu je v provozu podle potřeby pouze v topném období, to je hlavně v zimě a spalováním slámy a štěpky vyrábí teplo v době, kdy by teplo ze samotné bioplynové stanice nestačilo na vytápění domů v obci. Z bioplynové stanice a z kotelny na biomasu se celoročně přivádí podzemním teplovodním potrubím teplo do

všech připojených domů, kde se toto teplo používá k vytápění a k ohřevu teplé užitkové vody. Celý projekt jako generální dodavatel realizovala v Kněžicích Divize Technologie stavební společnosti Skanska. Subdodavatelem technologie bioplynové stanice je společnost Tomášek servis, s.r.o., subdodavatelem technologie kotelny na biomasu je akciová společnost Step Trutnov.

2. Kněžice jsou z hlediska vytápění a z hlediska výroby elektřiny skutečně soběstačná obec.

K soustavě rozvodu tepla, do které se z bioplynové stanice a z kotelny na biomasu dodává výhradně teplo z obnovitelných zdrojů, je v Kněžicích připojeno celkem 152 tlakově nezávislých předávacích stanic asi 90 % celkové spotřeby tepla v obci. Celoroční užitečná spotřeba tepla připojených domů pro vytápění a ohřev teplé užitkové vody je cca 2 100MWh, neboli 7 556 GJ. Nepřipojení obyvatelé mohou navíc využívat k vytápění pelety z biomasy, které obec Kněžice sama vyrábí a prodává. Z hlediska vytápění celé obce jsou tedy dnes Kněžice již naprosto soběstačné. Pokud jde o výrobu elektřiny v bioplynové stanici, tak celková výroba se pohybuje okolo 2.650 MWh_e za rok a část vyrobené elektřiny, celoročně to je asi 12 až 15 % se spotřebovává na zpracování odpadů a vlastní provoz. K úplné energetické soběstačnosti obci schází náhrada benzínu a nafty pro dopravní prostředky a pracovní stroje.

3. Popis bioplynové stanice Kněžice a jejího provozu.

Technologickou část bioplynové stanice dodala společnost Tomášek Servis, železobetonové nádrže bioplynové stanice postavila společnost Wolf, kogenerační jednotku Jenbacher dodala Skanska. Bioplynová stanice Kněžice využívá jako vstupní suroviny například prasečí a slepičí kejdu z okolních chovů prasat a drůbeže, odpad z potravinářské výroby, z restaurací a jídelen, zachycené potravinářské oleje a tuky z lapolů a jatek. Dále znehodnocené potraviny ze stravenec a kuchyní, kal z blízkých čistíček odpadních vod, obsah septiků a žump z Kněžic a okolí. Denně se do bioplynové stanice zaváží průměrně 55 až 65 tun tohoto odpadu, většinou v kapalné formě. Všechny suroviny, které jsou použity

v bioplynové stanici, se po projití procesem výroby bioplynu změni v hnojivo, a jsou přímo v bioplynové stanici skladovány v nádržích do doby vhodných agrotechnických lhůt k vyvážení na zemědělské pozemky.

Vstupní suroviny, jako například prasečí kejda, mastnoty z lapolů, odpad z výroby sádla, odpady a podobné biologicky bezrizikové suroviny, se v bioplynové stanici stáčí nebo sypou do uzavřené homogenizační jímky o obsahu cca 180 kubických metrů, kde se promísí navzájem a čerpadlem napustí do fermentoru. Rizikové materiály, které před vstupem do fermentoru musí projít tzv. hygienizací jsou to například kaly z čistíren odpadních vod, obsahy septiků a žump, zbytky ze stravoven a podobné odpady, které by mohly přenášet např. biologicky nebezpečné bakterie. Termická úprava se provádí v hygienizačním tanku s objemem 5 kubických metrů. V hygienizačním tanku jsou rizikové suroviny míchány, zahřáty na teplotu nad 70°C a ponechány při této teplotě minimálně 1 hodinu. Pak jsou suroviny z hygienizačního tanku vypuštěny přímo do fermentoru. Vzduch a pachy z uzavřených prostor nad hladinou odpadu v homogenizační jímkě a z prostoru z linky drcení a z jímky hygienizace je odsáván a vrácen do atmosféry přes biologický filtr. Z homogenizační nádrže jsou v pravidelných dávkách suroviny čerpány do fermentoru bioplynové stanice, který má objem kalové části 2500 kubických metrů a objem plynojemu nad hladinou kalu 800 kubických metrů. Reaktor je vytvořen jako železobetonová, tepelně izolovaná nádoba o průměru 22 metrů a s výškou válcové části 10,5 metru, zakrytá shora kuželovou střechou z plastové membrány. Beztlakový plynojem pro bioplyn je pod střechou reaktoru, nad hladinou kalu. Obsah reaktoru se pravidelně promíchává dvěma vrtulovými míchadly reaktoru a ohřívá se trvale na teplotu 42°C. Ohřev kalu pro udržení teploty 42°C v reaktoru, se provádí v externím výměníku tepla topnou vodou, vytápěnou teplem z kogenerační jednotky.

Tak, jak se postupně do reaktoru bioplynové stanice čerpá z homogenizační jímky další čerstvá surovina, odtéká již využitý kal z reaktoru ve formě hnojivého substrátu přepadem se sifonovým uzávěrem do první skladovací nádrže substrátu, která má objem cca 6.300 metrů kubických a má průměr 33 metrů a výšku 8 metrů. Pokud se tato nádrž naplní, přetéká z ní substrát samočinně přepadem do druhé, stejně veliké skladovací nádrže. Celkový objem obou nádrží – 12.600 kubických metrů, stačí na uskladnění substrátu z přibližně sedmi měsíčního nepřetržitého provozu bioplynové stanice. Ve vhodných agrotechnických lhůtách je nutné ze skladovacích nádrží vyvážet substrát na zemědělské pozemky. Pro rozmíchání substrátu při vyvážení jsou v každé skladovací nádrži tři horizontální vrtulová míchadla.

Vznikající bioplyn s výhřevností asi 21 MJ na kubický metr je odváděn plynovým potrubím ke kogenerační jednotce GE Jenbacher o výkonu 330 kW elektrických a 405 kW tepelných, která je umístěna ve strojovně bioplynové stanice. Teplo z chlazení motoru a teplo z výfukových plynů motoru ohřívá topnou vodu, která se dále používá jednak k ohřevu reaktoru bioplynové stanice a k ohřevu surovin v hygienizačním tanku, a jednak se vede přes čerpací stanici v kotelně do systému centrálního vytápění obce.

4. Dodávka tepla z bioplynové stanice do soustavy zásobování teplem v Kněžicích.

Díky zařazení bioplynové stanice do soustavy rozvodu tepla jsou do jisté míry odstraněny obvyklé provozní nedostatky jak bioplynové stanice, tak kotelny na biomasu a soustavy rozvodu tepla. Obvyklým nedostatkem bioplynových stanic s kogeneračními jednotkami je nevyužívání více než poloviny vyrobeného tepla a nutnost jeho ztrátového maření. V Kněžicích se téměř veškeré přebytkové teplo z bioplynové stanice využije v místní soustavě zásobování teplem. A kogenerační jednotku je v Kněžicích nutné chladit nouzovým chlazením jen několik desítek hodin v roce.

Milan Kazda je starostou energeticky soběstačné obce Kněžice, nositelky Evropské sluneční ceny 2015

PraLETS – místní výměnný obchod pro Prahu

Anežka Hradilková

LETS - Local Exchange Trading System

LETS jako formát lokálního výměnného obchodu je jednou z možností řešení ekonomických a sociálních problémů současnosti. Existuje v různých podobách po celém světě. Vznikl poprvé v Kanadě, kde místní továrník v době ekonomické krize zprostředkoval svým zaměstnancům nepeněžní výměny služeb. V Evropě se ujal především v Anglii, v Německu a v Rakousku. V České Republice najdeme počátkem roku 2015 okolo 10 funkčních skupin rozličných velikostí a systémových obměn.

Obecně by se dalo říci, že se jedná o systém nefinanční směny služeb a věcí v rámci komunity lidí, vázané k určité lokalitě (u nás je to většinou město). Nejde tedy o přímou výměnu mezi dvěma subjekty ale v rámci celé skupiny, jejíž členové k ohodnocení služeb a věcí používají virtuální kredit/měnu. Tato „měna“ ovšem není nikde emitována, ale vzniká spolu s produktem. Členové skupiny jsou propojeni většinou pomocí internetu přes k tomu uzpůsobený software (často se používá Cyclos). Přes uživatelské účty vkládají inzeráty nabídek a poptávek a zde také probíhá „platba“. Současně se z jednoho účtu příslušný kredit odečte a k druhému přičte, takže celkový účet systému zůstává stále vyrovnaný.

České LETS

- Rozleť se v Brně. www.rozletse.cz Skupina vznikla v roce 2011 a k dnešku čítá okolo 130 členů, z toho je 70 aktivních. Zajímavostí je výrazná deflace BRKů (brněnský kredit) oproti koruně. V poslední době zaznamenává mírnou stagnaci.
- LETS Valašsko. Skupina vznikla kolem největší české odbornice přes LETS-y Aleny Suchánkové v obci Růžďka. Měna Jožin.

- Svobodné Jesenicko v Jeseníku vzniklo v roce 2012 a má 30 členů/20 aktivních. Místní měnou jsou SVOJE. Místní se snaží skupinu aktivizovat pomocí lokálních jarmarků, což doposud nepovažují za příliš úspěšné. Cení si ovšem toho, že platforma umožňuje propojit lidi, kteří jsou podobného zaměření.
- Ostrava
- Buď Sob v Jižních Čechách .
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1097944695-nas-venkov/314294340070007-a-kdo-je-tady-flakac/>

PraLETS

Pražský LETS jsme ve skupince přátel spustili od ledna tohoto roku. Předcházelo tomu několik setkání, na kterých jsme si ujasňovali, jak by měl náš výměnný obchod vypadat. Každý jsme přicházeli s jinou představou o tom, co vlastně chceme a většina z nás LETS systémy vůbec neznala. Původním nápadem byl výměnný obchod účtovaný za pomoci papírových účtenek (faktur), které by členové jednou za čas nosili na sběrné místo. S přibývajícemi informacemi o LETS jsme se rozhodli pro internetovou podobu, která proces výměny značně zjednodušuje (i když skupinu uzavírá těm, kteří internet nepoužívají). Inspirací se nám nakonec stala brněnská skupina Rozleť se, především proto, že to byla již skupina dlouho zavedená ve větším městě a předpokládali jsme jistou podobnost ve vývoji. Brněnští nám také byli ochotni poskytnout český překlad softwaru, s čímž nám značně zjednodušili rozjezd.

Od nového roku se skupinka přátel rozrostla na 85 lidí, kteří mezi sebou vyměňují. Jsme neformálním seskupením, která se do jisté míry vyvíjí organicky. Na ustanovující schůzce jsme zvolili výkonný výbor (VV), který na základě konsenzu určil základní pravidla a první „průvodce“, tedy aktivní členy, kteří mohou přijímat nováčky. Pro zachování skupiny členství ve skupině nelze totiž získat pouze přes internet, nové členy registrují po osobní schůzce tzv. průvodci/brokeři/“broukři“. Ti se také na pravidelných schůzkách domlouvají na případných změnách a vývoji skupiny. Všichni členové mají tedy skrze své průvodce možnost ovlivnit směřování celého PraLETS. O velkých systémových změnách a vyloučení případných neaktivních nebo problémových členů rozhoduje Valná hromada všech členů, která se svolává jednou za rok a volí se zde také VV.

Aktivity

• Propagace a nábor

Od začátku roku jsme za účelem propagace a náboru nových členů uspořádali 10 večerů o PraLETSu v různých kavárnách, komunitních a informačních centrech. Kromě obecné přednášky o alternativních ekonomikách a představení LETS pomocí filmu Terezy Reichové kdo je tady flákač (z cyklu ČT Náš venkov-o českobudějovickém LETSystému), dostali vždy příchozí možnost se zapojit a kontakty na případné průvodce.

• Přibírání nových členů

Případní zájemci o členství se mohou registrovat na osobní schůzce s průvodcem, který mu objasní pravidla a chod celé skupiny, vysvětlí mu, jak zadat inzeráty a zodpoví případné dotazy (např. jak ohodnotit služby/výrobky). Společně také platíme server, na kterém Cyclos běží a administrativu systému, takže zaplatí příspěvek 50 Kč/50PR a sepíše tzv. medailonek-představení se pro ostatní členy. Poté je registrován a může měnit. Na začátku má každý k dispozici 5000 PR (náš kredit), které může volně využít. Do roka by měl „dluh“ splatit a překročit opět 0 do kladné hodnoty.

• Setkání

Minimálně jednou za dva měsíce pořádáme setkání členů, kde se lze osobně potkat, vyměnit, probrat případné problémy. Setkání probíhá formou společného jídla a trhu, kam každý může přinést své výrobky ke směně.

• Výměnné truhly

Pro usnadnění výměn jsme po Praze ve sprátených podnicích instalovali tzv. výměnné truhly. Ač jsme rádi, když výměna probíhá na osobní úrovni, ne vždy je kvůli jedné marmeládě nutné se potkat. Obzvlášť u pravidelných výměn se nám to velmi osvědčilo a budeme pokračovat v hledání dalších výměnných míst na klíčových místech v Praze.

• Propojování v rámci ČR

Plánujeme celorepublikové setkání zástupců všech LETS, kde bychom si mohli vyměnit zkušenosti a případné nápady na zlepšení a vývoj lokálních ekonomik.

Vývoj počtu členů a transakcí v roce 2015

	registrovaných členů	transakcí za měsíc	akt.inzerátů	měsíční hrubý produkt
leden	22	18	75	307
únor	42	43	153	3117
březen	69	137	259	18004
duben	84	104	311	15215
květen	92	88	319	22687
červen	104	115	359	12687
červenec	111	52	360	8218
srpen	108	45	384	10074
září	123	84	424	11351
říjen	126	53	403	8027

Kontakty:

Praha - www.pralets.cz info@pralets.cz

Brno - www.rozletse.cz

Jižní Čechy - www.lets.budsob.cz

Valašsko – www.permanet.cz

Anežka Hradilková je ve výboru pražské skupiny LETS

Borovanské jistoty, pokusy a omyly

Jiří Guth

Nevelká obec Borovany na Českbudějovicku má 4000 obyvatel. V obci sídlí přes 40 různých spolků a „Borovanský rok“ (seznam každoročních veřejných společenských akcí) má více než 20 položek – vedle těch obvyklých, jako jsou plesy, velikonoční řehtání, městská slavnost (Borůvkobraní), pouť nebo živý betlém, jsou tam i originální Ovčácké slavnosti (pořádá českbudějovická Rosa), bitva o slaměný hrad Slamburk na závěr prázdnin (v závěru tradičně přichází ke slovu dlouhá a silná tradice borovanských hasičů) nebo poněkud bezbožná, zato velmi oblíbená Peklománie v prosinci. To ostatně platí o Borovanech i obecněji: vyložených specialit nemají mnoho, ale mají je nádavkem ke všem obvyklým spolkům či aktivitám.

V posledních letech se navíc soustavněji (iniciátorem je Místní akční skupina Sdružení Růže) věnují rozvoji místní ekonomiky. Systémově prostřednictvím webového portálu Venkovská tržnice (www.venkovskatrznice.eu) a konkrétně pak nejrůznější podporu krátkých ekonomických cyklů a využíváním místních zdrojů v zánovní moštárně nebo obecní peci (na fotografii).

Město (Borovany se tímto titulem pyšní od r. 1973) všemožně zpřijemňuje život nejrůznějším skupinám od mládežníků přes rodiče malých dětí až po seniory. Vcelku po právu tak bylo v r. 2012 vyhodnoceno v celostátní

soutěži jako obec nejvíc přátelská celé rodině (ve své velikostní kategorii). Není to ovšem jen sypaní do natažených dlaní, nutná je aktivita a zájem zdola, což v Borovanech nechybí.

Některé formy účasti lidí na správě věcí veřejných se z různých důvodů příliš neujaly – namátkou zmiňme anketu o rekonstrukci náměstí, komunitní strategické plánování nebo tzv. časovou banku. U ní ovšem nejvíc vadila nutnost evidovat vzájemnou výpomoc, protože na to místní prostě nejsou zvyklí. Navzájem si pomáhají, především v rámci širších rodin, bez řečí a bez evidence.

Jaké jsou hlavní „faktory úspěchu“ borovanských?

1. Obec je poměrně bohatá (stálý příjem ze skládky na katastru obce), soustavně podporuje materiálně i finančně různé spolky (poněkud prominentní postavení ovšem má tělovýchovná jednota) i neformální iniciativy. Město má prakticky kompletní občanskou vybavenost a tak samospráva i obyvatelům zbývají síly i na „postmateriální“ zájmy a aktivity.
2. Samo město dbá o oživení různých obecních nemovitostí zejména kulturními akcemi v nadprůměrném rozsahu i kvalitě, možno-li to tak říci.
3. Po převratu měly Borovany štěstí na obětavého a aktivního starostu (PhDr. Stanislav Malík), který byl ve funkci od r. 1990 až do loňského podzimu.
4. Vědomě jsou sladovány tradice a novoty, tzv. interpretace místního dědictví je samozřejmostí a i v osobní rovině prakticky neexistuje zásadní rivalita mezi starousedlíky a „náplavami“.
5. Lokální patriotismus je posilován mnoha způsoby včetně například vyznačení „borovanského času“ na stěně školní jídelny.
6. I když to nezní zrovna idylicky, svůj význam patrně má i místní rivalita – Borovany se chtějí „dotáhnout“ na blízké – větší – Trhové Sviny a ve všem důležitém být lepší než taktéž blízké – menší – Ledenice.

Jiří Guth je ekolog a člen Strany zelených

Ekumenická akademie

V Ekumenické akademii (EA) prosazujeme alternativní přístupy při řešení současných ekonomických, sociálních a ekologických problémů. Zároveň je přenášíme do praxe v podobě konkrétních projektů.

Naším cílem je podporovat alternativní formy ekonomické demokracie, jako je solidární ekonomika, fair trade, družstevnictví, a zasazovat se o zachování demokratické správy veřejných statků (vzdělávání, zdravotnictví, důchodů atd.). Usilujeme o dodržování lidských práv a řešení ekonomických, sociálních, genderových a etnických nerovností. Vzděláváme veřejnost formou kampaní, seminářů, kulatých stolů, diskusí, publikací, happeningů a informačních stánků za účelem zvyšování povědomí o těchto tématech.

Již téměř 20 let informuje naše organizace o tématech, jako je fair trade, solidární ekonomika nebo udržitelný rozvoj. Vždy jsme se snažili o nich nejen mluvit, ale zároveň je uvádět do praxe. Proto jsme v roce 2004 otevřeli první velkoobchod s fairtradovými potravinami v Česku, abychom rozšířili jejich dostupnost. Provozujeme jeden z mála fairtradových obchodů v Česku. V roce 2011 vzniklo družstvo Fair&Bio, které provozuje pražskou fairtradovou kávu a zároveň zaměstnává lidi s postižením. Nedávno jsme se v rámci podpory potravinové suverenity rozhodli založit vlastní KPZ (komunitou podporované zemědělství).

EA byla založena v roce 1996. Našími členy jsou církve, organizace a jednotlivci z ČR i ze zahraničí. EA je členem mnoha českých i mezinárodních koalic a platform (Social Watch, Clean Clothes Campaign, Eurodad a jsme zakládajícím členem Fairtrade Česko a Slovensko, Klimakoalice, Českého fóra pro rozvojovou spolupráci a koalice Česko proti chudobě).

Kontakt:

Ekumenická akademie
Sokolovská 50
186 00 Praha 8
Tel.: 272 737 077, 272 733 044
Email: info@ekumakad.cz
Web: www.ekumakad.cz

**Ekumenická
akademie**

Fair & Bio obchod s fair trade zbožím

Provozujeme maloobchod s produkty fair trade (kávou, čajem, čokoládou, kořením aj.), fair trade rukodělnými výrobky a dalším zbožím. Fair&Bio obchod, Sokolovská 29, Praha 8 – Karlín (u metra Florenc)
Otvírací hodiny: pondělí - pátek 10.00 – 19.00
Tel.: 222 222 561

Nadace Rosy Luxemburgové

Nadace Rosy Luxemburgové – Rosa Luxemburg Stiftung (RLS)
Varšavská kancelář RLS – regionální kancelář pro střední a východní Evropu

Nadace Rosy Luxemburgové se obecně zabývá politickým vzděláváním. Ideově je blízká německé politické straně DIE LINKE, která má vlastní frakci ve Spolkovém sněmu. Sídlo nadace se nachází v Berlíně, kde působí od roku 1990.

Nadace spolupracuje s mnoha partnery po celém světě. Od roku 2003 existuje regionální kancelář ve Varšavě, která má na starost následující země: Polsko, Českou republiku, Estonsko, Litvu, Lotyšsko, Slovensko a Maďarsko. Regionální kancelář pro střední a východní Evropu podporuje projekty, které se věnují otázkám integrace v rámci Evropské unie, sociální spravedlnosti a rovného postavení.

Další odkazy:

Varšavská kancelář RLS: www.rls.pl
Centrála nadace RLS v Berlíně: www.rosalux.de/stiftung.html

Lokální a globální udržitelnost. Pouhá tři slova, která určují bytí a nebytí světa, jak ho známe. Existenci této civilizace, která zašla příliš daleko ve svých neekologických konceptech, která vsadila a stále ještě sází na stálý ekonomický růst akcelerovaný fosilními a jadernými zdroji, místo aby zvolila nerůstovou strategii a nechala své továrny a auta pohánět obnovitelnou energií. Neoliberální koncept technologické a informační civilizace kvůli ziskům jednotlivců ohrožuje lokální i celoplanetární stabilitu.

Ekosystém se zhroutil v minulosti již na mnoha místech země. Vždy se ale jednalo o ohraničené lokality, nejčastěji ostrovy nebo poloostrovy, které byly devastovány svými obyvateli a jejich způsobem života nereflektujícím udržitelnost a opakovatelnost. Dnešní situace je mnohem závažnější - díky klimatickým změnám je ohrožen celý svět. Co je příčinou? Příčinou není volná soutěž nebo kapitalismus jako takový, ale jeho globální model, který se nehodlá smířit s jakoukoliv regulací své chamtivosti.

Existuje ale řešení, které se i minulosti velmi často ukázalo jako účinné. Lokální rozměry a lokální vztahy, lokální a regionální ekonomika. A navazující řešení politické.

Máme šanci dramatickou situaci překonat?

ISBN: 978-80-87661-23-9

9 788087 661239

Vytisknuto na certifikovaném papíře
FSC (Forest Stewardship Council)
www.fsc.org

Ekumenická
akademie